

POMEN JEVREJIMA IZ MAKEDONIJE STRADALIM U VREME HOLOKAUSTA

OVE GODINE ODRŽAN JE U SINAGOGI JAD VAŠEMA
POMEN ZA OKO 7.200 JEVREJA, VEĆINOM STRADALIH U
LOGORU TREBLINKA.

Jerusalim, mart 2011.
piše Milan Fogel

Dr Rahel – Šeli Levi – Dromer uložila je puno truda i uspela da organizuje pomen na visokom nivou, onako kako svi želimo da pošaljemo poruku svetu, da nikad nećemo zaboraviti nevine žrtve nacističkog progona.

Kadiš je izgovorio hazan Akiva Askajo.

O teškom vremenu, a i sadašnjosti, govorili su ambasador Makedonije u Izraelu Pajo Avirović, predsednik Udruženja „Generacije koja nastavlja“, Moše Testa, predstavnik HOJ Miriam Aviezer, predstavnik Jad Vašema, Irena Štajnfeld i dr Eliezer Papo sa Univerziteta Ben Gurion..

U muzičkom programu nastupila je izvrsna Šuli Natan, a prisutni su na kraju sa njom otpevali pesmu „Zlatni Jerusalim“ (ili Jerusalim od zlata).

U prvom planu, Moše Testa i dr Šeli Levi Dromer

Posebnu pažnju privukao je govor makedonskog ambasadora.
nastavak na 3. strani

REČ UREDNIKA

Milan Fogel

Sve više razmišljam o opstanku Hitahduta, osnovanog davne 1935. godine. S jedne strane vidim da se lepo družimo, volimo da se sastanemo, trudimo se, svi zajedno, da sačuvamo uspomenu, čak i više od toga, na našu zemlju u kojoj smo se rodili. S druge strane sasvim sam svestan da su generacije mladih ljudi rođene u Arecu, ali oni su retko sa nama. Zašto? Da li je u pitanju rukovodstvo, kojem sam do skora i sam pripadao, ili nismo našli adekvatne programe, koji bi trebalo da zadovolje zahteve mladih? Možda roditelji nisu zainteresovani da upute decu na korene porekla? Mladi, i pored više poziva se ne javljaju. Verovatno je u pitanju sve to zajedno, a sigurno još nešto: nedostatak novca. Ipak, zar ne bismo mogli, što bi se reklo, da se više družimo o svom trošku? Nijedan izlet za koji se odlučimo ne može biti jeftiniji nego kad se to radi u organizaciji Hitahduta. Da li je stvarno tolika besparica da ne možemo da odvojimo 60-70 šekela za jedan izlet, koji bi u organizaciji i najjeftinije turističke agencije koštao više. Konkretno, sada se organizuje poseta svetski poznatom umetniku Ilani Šafir i piknik u Nacionalnom parku u Aškelonu. Imaćemo šta da vidimo, i kod Ilane i u nacionalnom parku, bogatom arheološkom nalazištu, ali nismo smeli da poručimo autobus, jer Hitahdutova kasa je poluprazna (bez ikakvih dugova) i ne smemo da preuzmemo rizik, ukoliko se ne javi dovoljan broj zainteresovanih, da se na račun Hitahduta plati prevoz. Možda bi trebalo da menjamo navike i kad se objavi poziv da se prijave zainteresovani, da se ne čeka poslednji momenat, a često da se uopšte ne javimo, nego da se samo pojavimo na zbornom mestu.

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 59
Broj 2 - mart/april 2011.

Broj strana 36 (24 plus 12)

POB 2705
61026 Tel Aviv
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842

E – mail hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše Ben Šahar
e-mail bensha1@gmail.com

Članovi redakcije:
Avraham Atijas, Miriam Aviezer,
Ivica Čerešnješ, Višnja Kern
i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

**Pozivamo čitaoce, vas iz
Areca i inostranstva, da nam
šaljete tekstove o dešavanjima
u vašoj sredini – prilozi se ne
honorarišu. Želja nam je da
što više članaka bude iz
originalnih izvora, a ne da vam
najviše prenosimo šta drugi
pišu o nama ili da nam
nameću svoje teme. Izbor
tema je slobodan: iz istorije,
današnjice, kulture, sporta...
sve što je vezano za nas -
Jevreje i jevrejski život.
Želja nam je da Most bude još
bogatiji, da se objavljuje na
više strana, sa više fotografija.
Istovremeno molimo sve one
koji su u mogućnosti da
doniraju časopis, da to učine,
jer smo suočeni sa ozbiljnim
finansijskim problemima.**

VAŽNO OBAVEŠTENJE!!!

Zahvaljujući domaćinskoj politici rukovodstva HOJ, a pre svega zalaganju predsednika Moše BenŠahara, uspeli smo prošlu godinu da završimo sa pozitivnom nulom! Nemojte da se čudite, ni ja nisam čuo za pozitivnu, kao ni za negativnu nulu, ali u ovom slučaju to znači da više nemamo dugova iz prethodnih godina. Međutim, imamo nedovoljan odziv naših članova kada je u pitanju uplata članarine. Već vam je poznato da se Hitahdut samo-finansira; odavno nema donacija Sohnutu, a i druge organizacije finansiraju samo konkretne projekte. Hitahdut ima oko 30,000 šekela redovnih godišnjih obaveza: plaćanje za arhivu Hitahduta, knjigovođa, bez koga ne možemo da postojimo, telefoni itd. Dosada uplaćena članarina ne pokriva redovne obaveze, a gde je Most? Samo izdavanje i slanje Mosta košta godišnje preko 30,000 šekela. Iz navedenih razloga, rukovodstvo Hitahduta prinuđeno je da sprovede nepopularnu meru. Ovo je poslednji broj Mosta koji će svi dobiti, i oni koji su uplatili članarinu, kao i oni koji još uvek nisu stigli da to učine. Od sledećeg broja Most će dobiti samo oni koji su uplatili članarinu.

Zahvaljujemo se onima koji su donacijama pomogli da se naša aktivnost ne prekine, ali istovremeno pozivamo one koji su u mogućnosti, a do sada to nisu činili, da nam finansijski pomognu.

Hvala unapred,
RUKOVODSTVO HOJ

TRAŽI SE...

- Ambasada Bosne i Hercegovine u Izraelu, u cilju utvrđivanja prava vlasništva nad imovinom, moli pomoć u pronalaženju:

1. ALTARAC (AVRAMA) SANTO, rođen 1891. godine u Sarajevu
2. ALTARAC (DEVOJAČKO KABILJO) RIFKA, rođena 1894.
navedena lica su sklopila brak 4.11.1919.

U braku je rođeno dvoje dece:

- sin Isak, rođen 21.10.1920. u Gračanici. Prema poslednjim informacijama živi/živeo je u SAD

- kćerka Buena, rođena 27.4.1924. u Sarajevu, živi/živela je u Izraelu.

Ukoliko raspolazete sa relevantnim informacijama, molimo vas da se javite na telefon ambasade **972 3 612 44 99 ili pismeno na adresu: 2 Kaplan Street, Beit Yachin, 10th Floor, 64734 Tel Aviv, Israel

- Josip Oulovski, pouzdano zna da su njegovi deda po ocu Petar Oluovski i baba Ana (Jakobec) Oluovski imali jevrejsko poreklo, ali ne poseduje nikakav dokumentovani dokaz o tome. Njegovi deda i baba su živeli u Hrvatskoj u župi Sv Ivan Zabno u blizini Križevaca. Bili su prijatelji jevrejskih porodica Moster, Rehnitzer i Lederer iz Hrvatske. Josip Oluovski moli za bilo kakve informacije o njegovim dedi i babi. Informacije proslediti na telefon 03 - 9505447, ili na adresu: Josip Oluovski, Wolson - 3/9, Rišon Lecion, Israel

POMEN JEVREJIMA IZ MAKEDONIJE

nastavak sa prve strane

Ambasador Avirović je govorio na hebrejskom jeziku. Istakavši značaj obeležavanja ovako važnih datuma, ambasador Avirović je rekao da se u Makedoniji svake godine u ovo vreme, kao državno obeležje, održava pomen Jevrejima Makedonije.

ambasador Avirović za govornicom Jad Vašema

Prisutni su već bili obavešteni da ambasador Avirović odlazi iz Izraela na novu dužnost ambasadora Makedonije u Ujedinjenim nacijama. Posle održanog pomena mnogi su želeli da ambasadoru Aviroviću stisnu ruku, da mu požele uspeh na novoj dužnosti, a nisu krili žaljenje što se rastajemo, jer je ambasador Avirović za vreme svog boravka uspeo da uspostavi veoma blizak kontakt sa nekadašnjim sugrađanima, ali i sa sveukupnim članstvom HOJ-a.

ZASLUŽENO PRIZNANJE

IVICI ČEREŠNJEŠU DODELJENA MEGILA ZAHVALNICA

Jevrejski pregled, Beograd

Na svečanosti u biblioteci Saveza jevrejskih opština Srbije u Beogradu, 8. marta ove godine je arhitekti – istoričaru Ivici Čerešnješu, uručena Megila zahvalnica. Čerešnješ već godinama radi u Centru za jevrejsku umetnost na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu. Njegova osnovna delatnost je dokumentovanje jevrejskog kulturnog nasleđa u zemljama u kojima su Jevreji živeli ili žive. Iako se prostor na kojem radi proteže od Poljske do Uzbekistana, fokus njegovog istraživanja obuhvata područje Balkana, pa samim tim i Srbije.

U svom radu Čerešnješ je tesno saradivao sa jevrejskim opštinama u Srbiji, a posebno sa Jevrejskim istorijskim muzejom u Beogradu, kojem je podario DVD prepun podataka do kojih je došao vezanih za istoriju Jevreja sa ovih prostora.

Pre nego što se iselio u Izrael, Ivica Čerešnješ je bio predsednik Saveza jevrejskih opština Bosne i Hercegovine, kao i potpredsednik Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.

Predsednik Saveza JOS Aleksandar Nećak uručuje zahvalnicu Ivici Čerešnješu

Ing.arh. Ivica Čerešnješ za Most: "Ceo život posvetio sam radu za dobrobit Jevrejske zajednice u Bosni i Hercegovini, Jevrejima Jugoslavije, a sada sam, sa istom posvećenošću i novim zadacima, već godinama prisutan na Balkanu i Istočnoj Evropi. Ovo je prvo priznanje koje je stiglo sa prostora bivše Jugoslavije i veoma sam zadovoljan".

MEMORIJALNI CENTAR HLOKAUSTA U SKOPJU

STRANE AGENCIJE

U Skopju je 10. marta ove godine otvoren Memorijalni centar Holokausta Jevreja iz Makedonije. U Holokaustu je stradalo skoro 7,200 Jevreja Makedonije, od kojih je većina ubijena u logoru Treblinka. Prema agencijskim vestima ovo je četvrti memorijalni centar Holokausta u svetu. Impozantna građevina podignuta je zahvaljujući makedonskoj vladi, koja je na ime obeštećenja za oduzetu imovinu Jevrejima Makedonije stradalim u Holokastu prenela Jevrejskoj zajednici Makedonije iznos od oko 20 miliona eura. Makedonci nisu učestvovali u ovom nezapamćenom pogromu, u kome je stradalo oko 98% jevrejske zajednice Makedonije. Bugarski okupacioni aparat je bio taj koji je 1943. godine organizovao prikupljanje i predaju Jevreja Nemcima. Ipak, kako je na ceremoniji otvaranja Memorijalnog centra rekao Nikola Gruevski, predsednik makedonske vlade, ovo je izraz dubokog uverenja da se radom i delima može doprineti satisfakciji, makar i moralnoj, za pobedu dobra nad nepravdom.

Ceremonija je započeta simboličnim unošenjem tri urne sa pepelom makedonskih Jevreja stradalih u Treblinku.

U ime izraelske vlade ceremoniji je, u pratnji Pajo Avirovića, makedonskog ambasadora u Izraelu, prisustvovao potpredsednik vlade Moše Jalon i tom prilikom je između ostalog rekao: "Lekcije Holokausta su važne i danas kao i pre 70 godina. Holokaust nije počeo u

koncentracionim logorima, nego antisemitizmom i govorom mržnje na ulici".

Otvaranju memorijalnog centra prisustvovao je veći broj zvaničnika iz Makedonije i sveta, među njima su se nalazili predsednik Crne Gore, Filip Vujanović i predsednik Albanije, Bamit Topi, zatim predstavnici jevrejskih međunarodnih organizacija i malobrojni preživeli, kao i potomci preživelih Jevreja Makedonije. Lurence Weinbaum, direktor za istraživanje Svetskog jevrejskog kongresa tom prilikom je rekao: "Postoje zemlje koje su veće bogatije i moćnije od Makedonije, ali niko nije više milosrdan, dobrog srca i plemenit kao vi".

FILMO O HOLKAUSTU VIDEĆE I IRANCI

PARIZ, 7. marta 2011. (Beta-AP) - Prikazivanje francuskog dokumentarnog filma o holokaustu, sinhronizovanog na farsi, počinje od ponedeljka u Iranu preko satelita, u okviru kampanje za podsticanje razumevanja Jevreja i muslimana i borbe protiv poricanja genocida nad jevrejskim narodom.

Film "Šoa" Kloda Lanzmana (Claude Lanzmann) traje više od devet sati, a sadrži svedočenja preživelih logoraša i čuvara o masovnom stradanju Jevreja u Evropi pre i tokom Drugog svetskog rata. Lanzman je na filmu, premijerno prikazanom 1985, radio 11 godina.

Projekat Aladin, organizacija sa sedištem u Parizu, saopštila je da će, počevši od danas, pa u narednih nekoliko dana, film biti emitovan na satelitskom kanalu Pars iz Los Andjelesa.

Predsednik Irana Mahmud Ahmadinedžad u više je navrata osporio istorijske podatke o holokaustu i pozivao na uništenje Izraela.

Lanzman smatra da njegov film može da bude efikasno sredstvo u borbi protiv poricanaja holokausta, a da Iranci dobiju priliku da "stvore svoje mišljenje" o holokaustu.

"To se desilo Jevrejima, ali se film uistinu obraća svim ljudima. Možemo reći da se to na neki način dogodilo čitavom čovečanstvu", rekao je Lanzman.

U Iranu su zabranjene satelitske antene, ali se zabrana ne sprovodi dosledno, pa mnogi Iranci više ne brinu za skrivanje antena. Film je sinhronizovan i na arapski i turski, a u aprilu će biti prikazan i na filmskom festivalu u Istanbulu, dok će se potom prikazivati i na televiziji.

OBRAZOVANJE U SLUŽBI OKUPATORA

**Dr DRAGICA KOLJANIN, sa
Filozofskog fakulteta u Novom Sadu,
objavila je prošle godine istraživanja
o obrazovanju u Srbiji za vreme
nemačke okupacije. Objavljujemo
delove naučnog rada koji pokazuje
kako je trebalo da deca postanu
duhovne žrtve jednog bezumnog
vremena.**

Prosvetna politika u Srbiji je bila jedno od sredstava za ostvarivanje ciljeva okupacije u skladu sa ideološkim i političkim ciljevima nacističke Nemačke. Posebno važnu ulogu su imali osnovna škola i udžbenici istorije. Posle uspostavljanja srpske kvislinške uprave počele su organizacione pripreme za stvaranje novog koncepta obrazovanja i školovanja, od osnovnog do najvišeg.

Vlada generala Nedića sve vreme svoga delovanja je strogo kontrolisala izdavanje knjiga i školskih udžbenika. Iako je postojao razrađen mehanizam cenzure i kontrole, kako od okupacionih, tako i od kvislinških vlasti, donošeni su i novi propisi iz te oblasti.

Ključnu ulogu u reformi školskog sistema imali su Velibor Jonić ministar prosvete u vladi Milana Nedića od oktobra 1941. i njegov zamenik predsednik Prosvetnog odbora Vladimir Velmar-Janković.

Na čelu vojnokupacione uprave je bio nemački general koji je imao ne samo izvršnu, nego i zakonodavnu vlast (putem naredbi). Uvedena je potpuna kontrola informacija, javnog i kulturnog života. Krajem maja 1941. su doneti rasistički antisemitski propisi, kojima je kodifikovan niz dotadašnjih diskriminatornih antijevrejskih mera. Posle izbijanja masovnog ustanka u leto 1941. sledilo je potpuno uništenje jevrejskog naroda u Srbiji, prvo muškaraca u masovnim streljanjima sa Srbima, a do maja 1942. i žena i dece.

Okupaciona uprava se sastojala od dva osnovna dela: vojnog i upravnog. Preko upravnog aparata na čelu sa šefom Upravnog štaba dr Haraldom Turnerom vršena je kontrola svih organa vlasti koji su obnovljeni pod okupacijom. On je faktički bio neka vrsta civilnog guvernera Srbije. Jedan od oblika okupacione kontrole javnosti i školskog sistema je bila cenzura.

Nemačka propaganda u Srbiji, za njom i srpska dirigovana propaganda teško stanje u kojem su se Srbi našli objašnjavali su velikim zabludama i pogrešnim političkim odlukama koje su donosile

njihove vođe. Najfatalnija je bilo odricanje od sopstvenog nacionalnog bića i prihvatanje zapadnih liberalnih uticaja što je dovelo do stvaranja Jugoslavije u kojoj se Srbija utopila. Nemački narod je prikazivan kao plemenit i prijatelj Srba, dok je vojni puč 27. marta 1941. ocenjen kao delo avanturista i neprijatelja srpskog naroda u kojem su se udružili „jevrejstvo, masonstvo i komunizam“. U propagandi se insistiralo na snazi vojne moći i vrednosti nemačkog naroda, uzdizano je stvaranje „nove Srbije“, plediralo se za „narodnu revoluciju“ i izlazak srpskog naroda iz bespuća u koje ga je doveo poguban uticaj zapadnog liberalizma i sovjetskog boljševizma iza kojih stoji „Svetski Jevrejin“.

Srpski narod se našao u vanredno teškoj situaciji koja je na velikom delu njegovog etničkog područja dovela u pitanje i sam opstanak. Bila je potpuno jasna namera da se srpski narod što više oslabi i marginalizuje, tim pre što je 27. marta 1941. jasno pokazao svoje antiosovinsko i demokratsko raspoloženje. Nemačke okupacione snage su u Srbiji ipak našle oslonac u delu domaćih političkih snaga, koje su pokušale da nađu mesto za Srbiju, u eventualno proširenim granicama od tadašnjih. Okupator se u Srbiji oslanjao na ideološki i politički bliske snage, pre svega na one iz redova profašističke organizacije Zbor Dimitrija Ljotića, zatim na ljude bliske Milanu Stojadinoviću, ali i na neke druge manje istaknute prvake političkih stranaka, kao i na pojedine istaknute oficire, generale i policajce sa kojima su već ranije uspostavljane veze. Tokom cele okupacije politička i društvena osnova srpske kolaboracije bila je veoma uska.

Principi kojima su se rukovodile prosvetne vlasti pri pregledu udžbenika su bili u skladu sa opštim izrazito antikomunističkim konceptom propagandne akcije okupacione i kvislinške uprave. Ona je pratila izuzetno surovu vojnu akciju gušenja ustanka u jesen 1941. koja je odnela desetine hiljada života. Deo borbe protiv pokreta otpora i ustanika bilo je otpuštanje i hapšenje nepouzdatih učitelja i nastavnika, kao i učenika, koji su bili sumnjivi za veze sa pokretom otpora, pre svega onim komunističkim.

U Odeljenju za narodne škole Ministarstva prosvete je krajem oktobra 1942. obrazovana i posebna komisija za pregled celokupnog materijala u vezi sa pitanjem uklanjanja iz službe nacionalno nepouzdatih nastavnika narodnih škola. Na stotine prosvetnih radnika je uhapšeno, internirano ili ubijeno. Najčešća je bila optužba za pomaganje ili pripadnost komunističkom pokretu otpora. Neki učitelji su kažnjavani i zbog propagande pokreta Draže Mihailovića. Jedno od najvažnijih polja na kojima je delovala srpska kvislinška uprava bila je prosveta. Ubrzo posle uspostavljanja srpske uprave počele su organizacione pripreme za stvaranje novog koncepta obrazovanja i školovanja, od osnovnog do najvišeg.

Ministarstvo prosvete je od jeseni 1941. dostavljalo školama naloge da organizuju predavanja protiv komunizma na sledeće teme: „Naš seljak i komunizam,

„Patrijarh Varnava i komunizam“ i „Sovjetska unija nije Rusija“. Ove teme trebalo je predstaviti na osnovu istoimenih brošura, koje su korišćene u školama tokom celog perioda okupacije. U brošuri „Naš seljak i komunizam“, glavne teme su bile sledeće: Komunisti i Jevreji oduzimaju zemlju seljacima, Seljak postaje rob, Selo bez boga i morala, Još jedna komunistička laž, Najveći neprijatelj seljaka komunisti. Osnovne teze su bile da je jevrejstvo nosilac komunizma, koji uništava osnovne vrednosti društva (porodicu, veru, privatnu svojinu). Nosilac borbe protiv njih je general Nedić, ali će se sa njima obračunati sam srpski seljak. Ove brošure su čitane na obaveznim „patriotskim“ predavanjima koja su u svim školama držana dva časa nedeljno.

Povodom pitanja udžbenika koji će se koristiti u školama 14. oktobra 1941. Ministarstvo prosvete je obavestilo Vojnoupravnog komandanta Srbije generala Dankelmana o kriterijumima kojima se rukovalo u odobravanju udžbenika: „Načela pri pregledu udžbenika uopšte, bila su ova: da se uklone potpuno iz upotrebe svi oni udžbenici koji sadrže ma šta što bi moglo da poremeti dobar odnos srpskog naroda i nemačkog naroda, odnosno što bi moglo da škodi ma u čemu ugledu nemačkog naroda. Isto tako da se postupi i sa svim onim udžbenicima koji bi svojim duhom i sastavom mogli pojačati liberalističke i marksističke tendencije. Zamena udžbenika novim treba da je takva da u punoj meri zadovolji zahteve novog vremena i novog poretka“.

Upadljivo je da nedostaje opšteslovenski istorijski sadržaj što svakako treba povezati sa nemačkim neprijateljstvom prema panslovenstvu. Hronološki okviri su suženi, nema nastavnih sadržaja o životu u staroj postojbini, odnosno o Starim Slovenima, a izlaganje prošlosti se završava sa Prvim svetskim ratom (ne spominje se poraz Nemačke u Prvom svetskom ratu).

Ovo izuzetno interesantno istraživanje dr Dragice Koljanin, za običnog čitaoca, posmatrano sa jednog neuobičajenog aspekta u vremenu okupacije Srbije, možete u celosti pročitati na sajtu www.jevreji.com

NE OSTAVLJAJTE STVARI U LADICI DA SAMO SKUPLJAJU PRAŠINU

Zamoljeni smo da objavimo akciju stručnih službi Jad Vašema o prikupljanju dokumenata, predmeta, dnevnika, fotografija, sećanja, svedočenja, imena, originalnih filmova, umetničkih radova iz perioda Šoa i nakon njega. Mnogo toga što svedoči o jednom vremenu, o Jevrejima, ugroženo je od starosti i neadekvatne brige. Ukoliko ste spremni da vaše stvari sačuvate od zaborava i propadanja poverite ih Jad Vašemu – za dodatne informacije javite se na telefon 02 - 644 32 49.

Istovremeno vas podsećamo da Hitahdutov **Arhiv Eventov** i dalje aktivno radi, vode ga Cvi Loker i Ita Lador, i da smo zainteresovani za originalna dokumenta, filmove, fotografije... za sve, osim za predmete lične ili kućne upotrebe. Sa našim aktivistima u Arhivu Eventov možete kontaktirati svakog utorka od 10 do 13 časova – telefon 0522 755 795

JEVREJI KOSOVA ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA I HOLOKAUSTA

Piše Raul Teitelbaum

Prizren mog detinjstva, između dva svetska rata, pun je najlepših nostalgičnih uspomena. U to vreme bili smo jedina jevrejska porodica u Prizrenu. Moj otac dr Josef Teitelbaum, rođen u Istočnoj Galiciji u Poljskoj, završio je u Beču studije medicine i posle Prvog svetskog rata, početkom 20-tih godina prošlog veka, došao je u Prizren. Moja majka Paula rođ. Weisberger, živela je u Beču. U drugoj polovini 20-tih godina udala se za mog oca i došla u Prizren. Ja sam rođen u Prizrenu decembra 1931. Godine.

Tada je Prizren bio jedan mali provincijski grad sa oko 20.000 hiljada stanovnika, ali sa bogatom istorijom i izvanrednim pejzažima. Razna doba i kulture ostavile su na njemu svoj pečat. Mešale su se raznovrsne tradicije, običaji, jezici i nošnje. Bilo je tu Srba, Albanaca, Turaka, Crnogoraca i Cigana. Prizren mog detinjstva bio je ono što se danas naziva multikulturalna sredina.

Uoči Drugog svetskog rata živelo je na teritoriji Kosova i Metohije oko 550 Jevreja. Većina je živela u dve jevrejske zajednice: Priština sa oko 400 članova i Kosovska Mitrovica sa oko 130 članova. Ostali su bili rastureni u nekim manjim mestima na ovim prostorima, kao što su Gnjilane, Lipljan, Vučitrn i moja porodica u Prizrenu.

Prema podacima dr Jaše Romana, koji je napisao kapitalnu knjigu o stradanju Jevreja u Jugoslaviji, u drugoj polovini 1941. i početkom 1942. Godine u Prištinu i Kosovo je prebeglo 25 Jevreja iz Kosovske Mitrovice kao i oko 200 Jevreja iz Beograda i Srbije. Nekoliko porodica je uspelo da pobegne iz Makedonije. Deo njih se posle toga skrivao sa lažnim papirima i u samoj Albaniji.

Još uoči rata stiglo je oko 45 jevrejskih izbeglica iz Austrije i Čehoslovačke. Oni su

prvobitno bili smešteni u Kuršumlijskoj Banji, a kasnije se za njih brinula jevrejska opština Prištine. Međutim, marta 1942, na izričit zahtev nemačkih okupatora, većina ovih Jevreja predata je od strane italijanskih vojnih vlasti Nemcima i svi su oni streljani u logoru na Banjici kraj Beograda.

Sudbina Jevreja samog Kosova bila je drugačija. Na teritoriji pod italijanskom vojnom vlašću i albanskom administracijom, sve do kapitulacije Italije septembra 1943. godine, oni nisu bili u životnoj opasnosti, iako su bili teško maltretirani, oporezovani, oduzimate su im radnje i internirani su od strane albanske administracije i italijanskih vojnih vlasti. To je pre svega pogodilo najveću jevrejsku zajednicu u Prištini. Uoči Drugog svetskog rata živelo je u njoj 385 Jevreja. Prvi Jevreji su se naselili u Prištini još u 15. Veku, iz Novoga Brda, koje je tada bilo jedno od najvećih i najbogatijih naselja u ovim krajevima. Između dva svetska rata bila je to tradicionalna i organizovana jevrejska zajednica sa svojim institucijama, dve sinagoge, dva jevrejska groblja, rabinima („hahamima“) i ritualnim kasapinima („šohati“), koji su brinuli za košer meso. I muslimani Prištine su kupovali ovo po verskim običajima obrađeno meso kod jevrejskih mesara. Prištinski Jevreji su međusobno govorili jevrejskim žargonom „ladino“, a većina je govorila srpski, albanski, pa i turski.

Na samom Kosovu, a pre svega u Prištini, Jevreji su već od leta 1941. bili meta grabeži i pljačke imovine. U pljački jevrejske imovine i zlostavljanjima učestvovala je i kvislinška lokalna albanska administracija, koja je tada uspostavljena od pripadnika novoosnovanog albanskog fašističkog komiteta. Maja meseca 1942. godine italijanske okupacione vlasti zajedno sa albanskom administracijom internirale su iz Prištine sve Jevreje, odrasle muškarce od 16 do 65 godina, u Berat, Kavaju, Kruju i Siljaku u Albaniji. U tim mestima oni su stanovali po privatnim, iznajmljenim, stanovima, bilo im je ograničeno kretanje izvan mesta internacije, ali su bili slobodni u njima. Jednom dnevno su morali da se javljaju mesnoj policiji. Njihove porodice – žene, deca, starci – ostale su u Prištini. Život im je bio težak. Ali podnošljiv.

Drugi period proganjanja kosovskih Jevreja počinje posle kapitulacije Italije, septembra 1943. i ponovnim ulaskom nemačkih trupa na Kosovo i u Albaniju. Na vlast dolaze pro nacističke albanske političke grupe, koje tesno sarađuju sa nemačkim okupatorima. To su bili, pre svega, pripadnici „Balli Kombtare“, kao i

neki direktni agenti Abwehra i Gestapoa. Neki Jevreji iz Albanije su se vratili u Prištinu, neki su ostali pod zaštitom tradicionalne „bese“ albanskih seljaka, a neki su se pridružili albanskim partizanima.

Dolaskom prvih prolećnih dana 1944. godine, na inicijativu nemačkih vojnih i političkih organa, albanska lokalna administracija i policija na području Kosova, priprema spiskove i adrese svih Jevreja koji žive na ovim prostorima. Ubrzo počinje koncentracija svih Jevreja Kosova i njihov transport u koncentracioni logor Bergen Belsen u Nemačku. U Prištini, koja je tog dana bila pod potpunom blokadom, od uveče do 8 ujutro, svi Jevreji koji su se zatekli u gradu, njih oko 300, uglavnom žena dece i staraca, pokupljeni su i dovedeni u kasarnu. Pre toga su bili potpuno opljačkani. Istog dana u kasarnu su dovedeni Jevreji iz drugih mesta na Kosovu. Među njima smo bili i ja i moji roditelji iz Prizrena.

Akcija prikupljanja Jevreja na teritoriji Kosova je bila prva akcija 21 Vafen SS divizije, sa imenom Skender beg, koja je na inicijativu Berlina osnovana nekoliko nedelja ranije. Svi njeni oficiri su bili Nemci, pripadnici SS jedinica, a u nju se uključilo preko 10.000 albanskih dobrovoljaca sa Kosova. Bližio se kraj rata i ova jedinica je praktično izvršila samo zadatak prikupljanja i pratnju Jevreja sa Kosova do logora Sajmište, na zemunskoj strani reke Save. Ovaj transport kosovskih Jevreja ostao je u logoru Sajmište preko mesec dana, pre nego što su transportovani u logor Bergen Belsen, na sever Nemačke, oko 40 kilometara udaljenog od Hanovera. To je bio poslednji transport Jevreja sa teritorije Jugoslavije. Od 437 Jevreja, među njima i nekoliko desetina jevrejskih izbeglica iz Crne Gore i Makedonije, stradalo je u Nemačkoj 177 kosovskih Jevreja.

Po proceni dr Jaše Romana na teritoriji Kosova i Metohije živelo je uoči rata 550 Jevreja; od njih je stradalo 210. Dakle, stradalo je preko 38%, a preživelo je Holokaust 62%. To je jedna od najnižih stopa stradalih i najviša stopa preživelih Jevreja sa teritorije bivše Jugoslavije.

ŠPIGL NAJVEĆI PROCENAT JEVREJA UBIJEN U EX YU

Na prostoru bivše Jugoslavije tokom Drugog svetskog rata ubijeno je 95 odsto Jevreja koji su prema popisu stanovništva iz 1931. živeli na tom području, tvrdi nemački nedeljnik "Špigl". Istine radi treba reći da je procenat Jevreja ubijenih za vreme Holokausta različit, od 98% u Makedoniji do 38% na Kosovu, ali ipak je ukupno gledano Špiglova procena proizvoljna. Istoričari se slažu da je oko 80% Jevreja ex Yu stradalo u ratu.

HITLER PROTIV STALJINA: KO JE BIO GORI?

**dr Timoti Snyder je profesor
istorije na američkom
univerzitetu Yale, specijaliziran
za istoriju Centralne i Istočne
Evrope, posebno za Holokaust –
ovo su izvodi iz prikaza knjige
koji je napisao sam autor**

U drugoj polovini dvadesetog veka Amerikanci su učili da su nacistička Nemačka i Sovjetski Savez najveće zlo. Hitler još gori, jer je njegov režim propagirao, bez presedana, užas Holokausta; to je bio pokušaj da se iskoreni ceo jedan narod na rasnoj osnovi. Ipak, i za Staljina se tvrdilo da je još gori jer je njegov režim ubio desetine miliona, često u dalekim Gulazima.

Danas, posle dve decenije od kad je dozvoljen pristup arhivama Istočne Evrope, a zahvaljujući radu nemačkih, ruskih, izraelskih i drugih naučnika, možemo da rešimo pitanje brojeva. Ukupan broj ne-boraca, civila, koje su ubili Nemci, iznosi oko 11 miliona. Ukupan broj ubijenih civila od strane Sovjeta, međutim, znatno je manji od onog što smo verovali. Mi sada znamo da su Nemci ubili više ljudi nego Sovjeti. Međutim, masovna ubistva u Sovjetskom Savezu ponekad su motivirana nacionalnim i etičkim, što je zabrinjavajuće, jer se približava nacističkim motivima. Ukupna cifra za ceo staljinistički period kreće se između dva i tri miliona. Najveća humanitarna katastrofa staljinizma je glad 1930-1933. godine, kada je više od 5 miliona ljudi umrlo od gladi, a čemu je raznim merama direktno doprineo staljinistički režim.

Iza broja ubijenih ostaje pitanje o nameri. Većina sovjetskih ubistava je izvršena u vreme mira, u vezi ideološke vizije o modernizaciji države (?!). Nemačka snosi odgovornost kao rodonačelnik rasnog imperijalizma. Nemačka je napala Sovjetski Savez sa kolonizacionim planovima. Po tim planovima trideset miliona sovjetskih građana je osuđeno na gladovanje, a desetina miliona na streljanje, deportovanje, porobljavanje ili asimiliranje. Takvi planovi, iako neispunjeni, bili su najkrvaviji razlog u istoriji sveta. Nemci su sovjetske ratne zarobljenike ubijali glađ, 2,6 miliona i još pola miliona Jevreja. Tokom opsade Lenjingrada od gladi je umrlo još milion civila. U sovjetskom

zarobljeništvu umrlo je ili poginulo oko 360 hiljada nemačkih vojnika.

Hitler je došao na vlast sa namerom da eliminiše Jevreje, rat na Istoku je pokazao da bi to mogao postići masovnim ubistvima. U samo nedelju dana od napada Nemačke (i finski, rumunski, mađarski, italijanski i drugi saveznici) na Sovjetski Savez, Nemci su sa lokalnom pomoći istrebili cele jevrejske porodice. Kada je Hitler konačno objavio želju da svi Jevreji budu ubijeni, već je oko milion Jevreja bilo mrtvo u okupiranom delu Sovjetskog Saveza.

Sve u svemu, Nemci su namerno ubili oko 11 miliona ne-boraca, a ta cifra se bliži do 12 miliona kada se uključe smrtni slučajevi prilikom deportacije, gladi i bezrazložnih ubistava (na primer za reči koje je neko rekao u logorima). Analogno tome, Sovjeti su za vreme Staljina ubili, po procenama, između šest i devet miliona ljudi, uključujući i Jevreje.

JASENOVAC – NAŠA NEISPUNJENA OBAVEZA

O pogromu Jevreja zna ceo svet,

**o onome što se dešavalo u Jasenovcu
ne zna skoro niko**

*tekst profesora **Beri Litučija** s koledža Kingsboro u
Njujorku*

Od avgusta 1941. do aprila 1945. godine, stotine hiljade Srba, Jevreja i Roma, kao i antifašista drugih nacionalnosti, ubijeno je u logoru smrti poznatom kao Jasenovac. Procenjuje se da se ukupan broj muškaraca, žena i dece ubijenih kreće od 300 000 do 700 000. A ipak, uprkos razmerama ovog zločina, većina sveta nikada nije ni čula za Jasenovac.

Nakon nacističke invazije i rasparčavanja Jugoslavije u aprilu 1941. godine, "Nezavisna država Hrvatska" uspostavljena je kao pronacistička vlada. Zasnivala se na klerofašističkoj ideologiji na koju su uticali kako nacizam tako i ekstremni katolički fanatizam. Došavši na vlast ustaše su ubrzo započele politiku sistematskog istrebljivanja svih Srba, Jevreja i Roma koji su živeli u granicama te nacističke državne tvorevine.

Jasenovac je zapravo kompleks od pet velikih i tri manja, "posebna" logora, koji se rasprostirao na površini od 240 kvadratnih kilometara u južnim i centralnim delovima Hrvatske. Zajedno sa stotinama

hiljada Srba, u ovim logorima ubijeno je i oko 25000 Jevreja i najmanje 30 000 Roma. Imena od oko 20 000 ubijene dece sve tri nacionalnosti koje su do sada prikupili istoričari, pružaju samo slabašan uvid u razmere zločina koje su prema deci tamo počinjeni. Jasenovac je takođe poznat i kao jedan od najokrutnijih i najvarvarskih logora smrti Holokausta, zbog ekstremne okrutnosti u mučenju i ubijanju žrtava. Jasenovac je bio ne samo najveći logor smrti u Jugoslaviji okupiranoj od fašista i nacista, već i logor u kome je većina od oko milion žrtava genocida u Hrvatskoj za vreme Drugog svetskog rata, mučki ubijena.

Ali, njegov značaj leži u načinu na koji su zločini sakriveni. Istoričari Jasenovac zovu "tamnom tajnom Holokausta" i "zakopanim poglavljem istorije Holokausta". Obelodanjivanje tragedije prikrivano je delimično ili potpuno od strane vlada ili institucija iz mnogih razloga. Danas se Jasenovac nalazi u novoformiranoj državi Hrvatskoj, čija je vlada vandalizovala ovu lokaciju i odbila da prizna užase koji su se ovde odigrali. Neuspeh vodećih zapadnih akademika i humanitarnih institucija da u potpunosti priznaju istorijske dimenzije Jasenovca, sraman je propust koji će zauvek bacati senku na njihovu reputaciju.

Ali razmere zločina počinjene u Jasenovcu, činjenica da je ogromna većina žrtava bila Srbi koji su ubijeni jednostavno zbog toga što su Srbi, kao i činjenica da je među počiniocima zločina i katolička crkva, načinila je od Jasenovca eksplozivno pitanje koju poricatelji Holokausta i istorijski revizionisti neće moći uspešno da manipulišu dugo ukoliko usredsredimo našu energiju na bacanje svetla na istinu. Čineći to, takođe ćemo razmrsiti čitavo klupko laži izrečenih na račun istorije Jugoslavije.

Na svetski dan ljudskih prava, 11. decembra 1991. godine, u vreme kada su Jasenovac oskrnavili hrvatske oružane snage, u Njujorku je otvorena izložba pod nazivom "Aušvic: zločin protiv čovečnosti". U katalogu izložbe stajalo je da je Aušvic poslednji od velikih logora smrti koji je evakuisan - punim kapacitetom radio je do kraja novembra 1944. godine. Poslednje žrtve koje su bile u stanju da se kreću, više od 50 000 njih, izvedeno je iz Aušvica u januaru 1945. Ustaški logor smrti, Jasenovac punim kapacitetom radio je do kraja aprila 1945. godine.

Beograd je oslobođen 20. oktobra 1944. Tela jasenovačkih žrtava koja su Savom doplutala do beogradskih obala, nisu ekshumirana.

Nekadašnji predsednik Hrvatske, Franjo Tuđman, svojevremeno je predložio da se Jasenovac pretvori u spomen kompleks svim hrvatskim žrtvama iz Drugog svetskog rata.

Zamislite zajednički spomen kompleks ubijenim Jevrejima i nemačkim nacistima.

Profesionalni prevodilac, ola hadasha, nudi usluge prevođenja za jezike : srpski/hrvatski, engleski i hebrejski. Za dodatne informacije, obratiti se Aleksandri na broj telefona 052-4587975

ČERČIL SPASAO ANTU PAVELIĆA

Ustaškog poglavnika Antu Pavelića od suočavanja sa pravdom spasli su Britanci, smatrajući ga za mogućeg saveznika u borbi protiv komunizma, veruje Gaj Volters (38), istoričar i nekadašnji novinar „Tajmsa“.

Globus, E-novine

Ovaj istraživač napisao je knjigu „Lov na zločince“, a ona je ubrzo po objavljivanju postala historiografski bestseller u Ujedinjenom kraljevstvu. U ovom delu negiraju se uvreženi stereotipi o posleratnom vremenu: Tajna mreža „Odesa“, uz čiju pomoć su navodno zločinci bežali od saveznika, nije nikad postojala, nacistički krvnici su posle rata regrutovani u špijunske savezničke redove, a trud da se uhvate notorni nacisti, poput Jozefa Mengelea i Adolfa Ajhmana, bio je minimalan.

U razgovoru za zagrebački Globus Volters se najviše bavio Antom Pavelićem, koga, kako sam kaže, smatra „jednim od najvećih zločinaca u Drugom svetskom ratu“.

- Pavelićev odnos sa Britancima bio je predmet mnogobrojnih teorija urote. Svakako su Rusi, Jugosloveni i Amerikanci verovali da su Britanci s njim postigli određen dogovor, jer su želeli da ga imaju pod svojom kontrolom, ali i da ujedno bude na slobodi – kaže ovaj istoričar.

- Jula 1945. godine, jugoslovenski ambasador u Londonu dr Ljuba Leontić obavestio je Forin ofis da je Pavelić u pritvoru i da se nalazi na austrijskoj teritoriji, koja je pod kontrolom britanske vojske. To obaveštenje ponovo je poslato mesec dana kasnije, kao i dodatna informacija da je Pavelić u rukama Britanaca u Klagenfurtu. Britanci su, međutim, nastavlja Volters, tvrdili da ga oni ne drže i da se čuju nagađanja da se on nalazi na području Salzburga, koji je bio pod Amerikancima. Iako su Britanci u septembru poslali pismo u kojem tvrde da čine sve što mogu, kako bi pronašli Pavelića, Jugosloveni im nisu verovali i diplomatsko natezanje nastavilo se u nedogled.

Tito je, prema Voltersu, sumnjao da Britanci drže Pavelića kako bi ga iskoristili da zbaci novi komunistički režim uspostavljen u Jugoslaviji. Čak je zbog toga u priču „uskočio“ Staljin, optuživši Čerčila da želi Pavelića ponovo da ustoliči u Jugoslaviji.

I Amerikanci su bili uvereni da su Britanci sklonili Pavelića na sigurno kako bi ga u budućnosti iskoristili za svoje planove.

- Kao istoričar nastojim da budem veoma precizan u onome što pišem. Moram da kažem da sve upućuje na to da su Pavelića štitili i Britanci i Amerikanci u određenim razdobljima posle završetka Drugog svetskog rata – kaže Volters. – To su činili jer su se bojali Tita i jer su se nadali da bi možda Pavelić mogao da povede jak antikomunistički pokret. Imao je mnogo

ljudi koji su mu bili odani i on je Zapadu, svakako, mogao da bude od koristi.

Poglavnik nije ustoličen, jer se, kako ocenjuje britanski historičar, pokazalo da je Tito bio „isuviše jak“.

- Moje je mišljenje da su mu saveznici pomogli, ako nikako drugačije, onda tako što su zažmurili na jedno oko kad kada je trebalo. Nije slučajno Pavelić živeo u Buenos Airesu u Argentini. Ne postoji nijedan dosije o Paveliću u britanskim arhivama. Ne želim da kažem da je baš to što taj dosije ne postoji neki dokaz, ali sve miriše na neki dogovor – objašnjava Volters, koji je neslužbenu potvrdu ovakvih teza dobio i od penzionisanih britanskih obaveštajaca. Oni su mu rekli da se na neki način podrazumevalo da je Pavelić pod njihovom zaštitom.

Koliko je Zapad malo zanimalo otkrivanje zlikovaca pokazuje i podatak da je u Argentini ime supruge Jozefa Mengelea bilo u telefonskom imeniku, a da niko nikada nije pokušao ni da pozove taj broj. Mengele je mirno proživio život u egzilu, iako je sigurno skrivio smrt više od pola miliona ljudi koje je poslao u Aušvic.

Kada je Volters počeo da piše knjigu, nije previše znao o Paveliću, ali kaže da ga je na kraju doživio kao vrlo praznu osobu, kao slabića koji nije mogao bez potpore moćnijih i jačih od sebe da bi zadržao vlast.

Volters ne krije da je, zbog zaključaka do kojih je došao, bio besan i iskreno tužan. Obećanje saveznika da će ratne zločince proganjati do kraja sveta pokazalo se samo kao zgodan deo državnčkih govora. Procenjuje se da bi oko 80,000 ljudi ušlo u ovu kategoriju, a danas ima, možda, najviše 80 živih ratnih zločinaca.

- Apetit za lov na naciste jednostavno nije postojao. Kasnih četrdesetih i ranih pedesetih godina postojala je silna politička volja da se sa ratne retorike pređe na nešto sasvim drugo, a to je bio novi neprijatelj, Sovjetski savez. Zaista me frustrira činjenica da smo mi Britanci prestali da lovimo naciste još 1948. godine i da posle toga više nije bilo nikakvih pravih pokušaja. Posle se pokazalo da se uz malo truda moglo lako doći do njih.

**ŽIDOVSKI ZAGREB
KULTURNO POVIJESNI VODIČ
U IZDANJU AGM U SARADNJI
SA ŽIDOVSKOM OPĆINOM
ZAGREB I PREDSTAVNIKOM
ŽIDOVSKE NACIONALNE
MANJINE GRADA ZAGREBA**
HaKol - Mladen Mali; Jutarnji, Zagreb

Novinarski dom u Zagrebu je krajem februara bio ispunjen do poslednjeg kutka na promociji

knjige koja se dugo očekivala: „Židovski Zagreb“, autori: povijesničarka umjetnosti dr Snješka Knežević i arh Aleksander Laslo.

Svečanost predstavljanja knjige otvorila je Predstavnicu židovske nacionalne manjine Grada Zagreba, Sanja Zoričić-Tabaković, rečima, da ovaj kulturno – povijesni vodič govori o dijelu vremena u kome su Židovi prigrllili Zagreb, kao svoj, i pružili mu ono što su najbolje znali. Nije slučajno da je na naslovnoj stranici fotografija na kojoj se vidi nekadašnja sinagoga u Praškoj ulici, jer ona simbolizira snagu i veličinu zajednice kojoj pripada. Hram je srušen 1942. jer se nije uklapao u vizuru NDH niti tadašnjeg Zagreba.

Predsednik Židovske opštine Zagreb dr Ognjen Kraus u svome je izlaganju podsetio da je još 1927. Lavoslav Šik, advokat, židovski aktivist i publicist istakao da bi napisati celu povest zagrebačkih Židova bilo isto što i napisati povijest grada Zagreba. Šik je ubijen 1942. u Jasenovcu, a povijest koju je zamislio nikad nije napisana.

Bože Čović, direktor izdavačke kuće AGM, kako je rekao, posramio se, jer je iz projekta koji mu je ponudio Aleksander Laslo shvatio kako je slabo poznavao doprinos Zagrebu jedne brojčano male, a po svemu drugome velike etničke zajednice.

zgrada banke i kavane Corso

Zagrebački gradonačelnik Milan Bandić dao je sudionicima promocije obećanje koje je izazvalo iznimno zadovoljstvo svih nazočnih. Kako je rekao, moralni nam je dug i obaveza da, zajedno sa hrvatskom vlašću i židovskom zajednicom, na mestu gde je fašistički režim srušio jednu od najlepših srednjoevropskih sinagoga, zajedničkim snagama i u znak zahvalnosti podignemo u Praškoj ulici novi židovski dom.

Predsednik Republike Hrvatske Ivo Josipović, obratio se nazočnima vrlo prisnim riječima, rekavši da bi podnaslov knjige „Židovski Zagreb“ mogao biti „Moj Zagreb“.

Josipović je intimno govorio o svojim vezama sa Židovima tokom celog njegovog života. Isto tako, Josipović nije propustio govoriti i o teškim trenucima povijesti. Ustaški režim, rekao je, bacio je ljagu na hrvatski narod, učinio je zločin Holokausta, ali, istakao je Josipović, to nije Zagreb, to nije Hrvatska, jer je većina ljudi u Zagrebu i Hrvatskoj ustala i suprotstavila se toj ideologiji zla i zločina. Ponosan je, rekao je, što su članovi njegove obitelji bili među tim ljudima. Na promociji je govorio izraelski ambasador u Hrvatskoj Yossi Amrani. Promotorica na promociji je bila Andreja Feldman, a svojom nazočnošću skup su uveličali predsednik HAZU, akademik Zvonko Pusić i veleposlanik SAD u Hrvatskoj Robert Bardtke sa suprugom. Sastavni dio publikacije je veliki poster. Kad se raširi, na jednoj strani je karta središnjeg dela Zagreba, na kojoj je 17 Davidovih zvijezda s brojevima. Svaka od njih označava jednu točku od osobite važnosti, a i sadašnjosti židovske zajednice u Zagrebu. Kada se poster okrene, vidi se galerija od četrdesetak slika, na kojima su, gotovo polovica zgrade od kojih većina i danas predstavlja bitan i važan deo vizuelnog identiteta grada. Ali, iza svake od tih zgrada stoje ljudi koji su ih gradili, bilo kao investitori, vlasnici ili arhitekti. Navešćemo samo neke od njih.

Arhitekti Leo Hoenigsberg i Julius Deutsch doslovno su oblikovali novo središte Zagreba. Zgrada banke i kavane „Corso“ samo je jedan od njihovih brojnih reprezentativnih objekata u središtu grada.

Nezaboravno je ima Huga Ehrlicha. Jedan od njegovih projekata je zgrada Dražbaonice i zalagaonice gradske štedionice iz 1934. Posla za arhitekta i ne bi bilo bez velikih investitora kakv je bio Edmund Moster, u čijoj su se tvornici proizvodili Penkalini izumi.

Odvjetnik i poduzetnik dr Ljudevit Schwarz bio je prvi Židov saborski zastupnik. Kao osnivač i dugogodišnji predsjednik dioničkog društva

Zagrebački tramvaj predvodio je proces modernizacije od konjskih tramvajskih zaprega do svečanog puštanja u promet električnog tramvaja 1910. godine.

Kao što smo već rekli na naslovnoj strani nalazi se fotografija srušene sinagoge. Dok je 1941. i 1942. gledao rušenje sinagoge i odvođenje svojih sunarodnjaka u logore, od tuge je doslovno umro pisac, znanstvenik i nadrabrin dr Gavro Schwarz. Knjiga je prevedena na engleski jezik, a uskoro se očekuje i prevod na hebrejski.

Radivoje Davidović:

OD DAVIČA DO ČELEBONVIČA -ULICE BEOGRADSKIH JEVREJA

Piše Mirjana Belić-Koročkin „Književne novine“, Beograd

„Od Daviča do Čelebonovića-ulice beogradskih Jevreja“, delo je Radivoja Davidovića, novinara i publiciste iz Beograda.

„Kao član književnog žirija, koji je ovu knjigu nagradio na 53. konkursu za radove sa jevrejskom tematikom Saveza jevrejskih opština Srbije, mišljenja sam da je knjiga Radivoja Davidovića iz više razloga vredna i korisna i da bi je trebalo objaviti.

Zato je toplo preporučujem za izdavanje i štampanje“, napisao je, između ostalog, akademik Predrag Palavestra u recenziji za knjigu.

Drugi recenzent je cenjeni književnik Filip David.

Zahvaljujući i ovim rečima, štampanje knjige pomogao je Jevrejski kulturni i humanitarni fond „Sabitaj Buki Finci“. Drugi, zamoljeni za pomoć, nisu imali sluha. Zalaganjem autora, „Čigoja štampa“ iz Beograda je u rekordnom roku iznedrila ovu lepu i, pre svega, korisnu knjigu koja se pojavila na Sajmu knjiga u Beogradu i zauzela vidno mesto na štandu izdavača.

Na 140 stranica najfinijeg kunsdruk papira ilustrovana fotografijama ličnosti, slikama ulica nekad i sad, planovima, to nikako nije vodič kroz Beograd već svojevrсна enciklopedija sa bibliografskim podacima o Jevrejima koji danas u Beogradu imaju ulice sa svojim imenima.

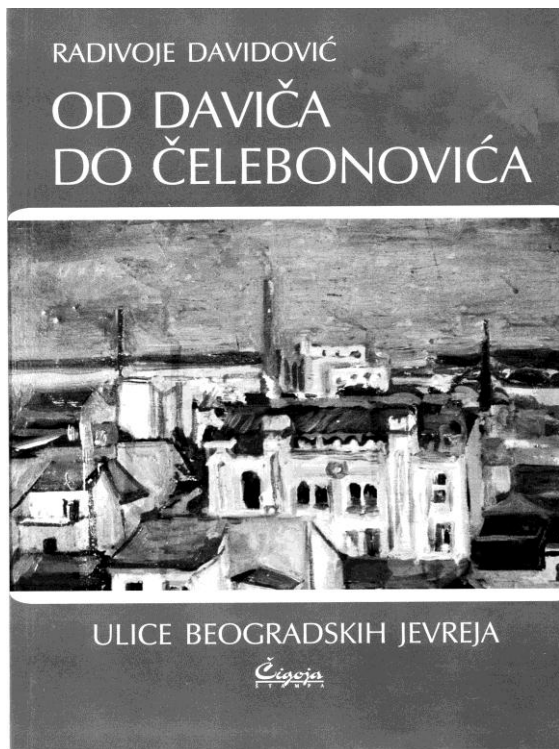
Ušavši u ovu problematiku Radivoje Davidović se upustio u „opasnu avanturu“ zvanu: promena naziva ulica, tim pre što su neke od ličnosti u ovoj knjizi, osim zasluga stečenim u svojim zanimanjima i zvanjima i narodni heroji (Isidor Baruh, Moša Pijade). Moša Pijade je „svoju“ ulicu „izgubio“u centru Beograda, u Železniku, Mladenovcu i Lazarevcu ali srećom

„sačuvao“ u ponekim nekadašnjim prigradskim opštinama.

Sistematičan, uporan, precizan i nadasve posvećen onome što radi, Davidović je pisao pristupačnim stilom, bez fantaziranja s mnogo pažnje i pijeteta prema ličnostima a pre svega o onima koji su iza njih ostali, da ne bude povređivanja i grešaka. To nije bilo uvek lako. Trebalo je, nekad, poći samo od naziva (Beža Albahari) da bi se došlo do osnovnih podataka a njih gotovo da nije bilo.

Naravno da su ličnosti u ovoj knjizi poznate ne samo u Beogradu, već i u svim bivšim delovima naše bivše Jugoslavije i van njenih granica pa je odgovornost pisca utoliko bila veća. Nije bilo jednostavno ni dati približno isti prostor a da se ne ode u krajnost, pa je s toga bilo potrebno mnogo umešnosti, znanja i poštovanja prema svima njima. A Davidović to ima, što je rezultiralo ovakvim ishodom.

Osim toga, autor se potrudio da početak svake biografije ilustruje portretom (i to najlepšim) a ponegde je i ilustracija sadašnjeg izgleda ulice. Na žalost, samo za Bežu Albahari fotografija nije mogla da bude pronađena.

Naziv knjige je originalan jer upućuje zainteresovanog da proveri koji su to poznati Jevreji, često i život dali za ovaj grad i kada je to počelo. Tako se polazi od Hajima Daviča čije rođenje datira u 19.veku i preko Braće Baruh, Braće Amar, Olge Alkalaj, Beže Albahari, Moše Pijade, Leona Koena, Stanislava Vinavera, Marka Čelebonovića, dr Huga Klajna, Danila Kiša, Rabina Alkalaja, Elija Finciija, Oskara Daviča, Gece Kona, Rahele Ferari, stiže do Alekse Čelebonovića i naših dana.

Knjigu možete naručiti kod izdavača: Čigoja štampa, Studentski trg 13, Beograd, Tel.3032-414, 2627-238 office@cigoja.com ili www.chigoja.com

MEHTA NA BULEVARU SLAVNIH

Rojters

LOS ANĐELES – Zubin Mehta, svetski proslavljeni dirigent, dobio je 1. marta zvezdu na holivudskom bulevaru slavnih.

Svečanosti su, pored Mehtine supruge Nensi, prisustvovali i Kirk Daglas, glumačka legenda i blizak Mehtin prijatelj i Leron Gubler, predsednik privredne komore Holivuda.

Članovi orkestara kojima Mehta često diriguje – izraelske, losanđeleske i bečke filharmonije – nastupili su u prigodnom muzičkom programu na ovoj svečanosti.

ZUBIN MEHTA U DUBROVNIKU

Proslavljeni izraelski dirigent Zubin Mehta, jedan od najvećih autoriteta današnjice u svetu klasične muzike, i orkestar Beogradske filharmonije, otvoriće gala koncertom festival „Julijan Rahlin i prijatelji“ 27. avgusta u Dubrovniku, saopštila je Beogradska filharmonija.

Mehta i Beogradska filharmonija izvodiće dela Johanesa Bramsa: Violinski koncert sa Rahlinom kao solistom i Drugu simfoniju.

Kako je saopšteno, hrvatski mediji ovaj koncert tretiraju kao najveću senzaciju festivala u Dubrovniku, iako impresivan program uključuje nastupe najboljih orkestara, kamernih ansambala, solista i holivudskih glumačkih zvezda: učestvuju orkestar St. Martin in the Fields, Miša Majski, Itamar Golan, Jefin Bronfman, Janin Jansen, Džon Malkovič, Rodžer Mur.

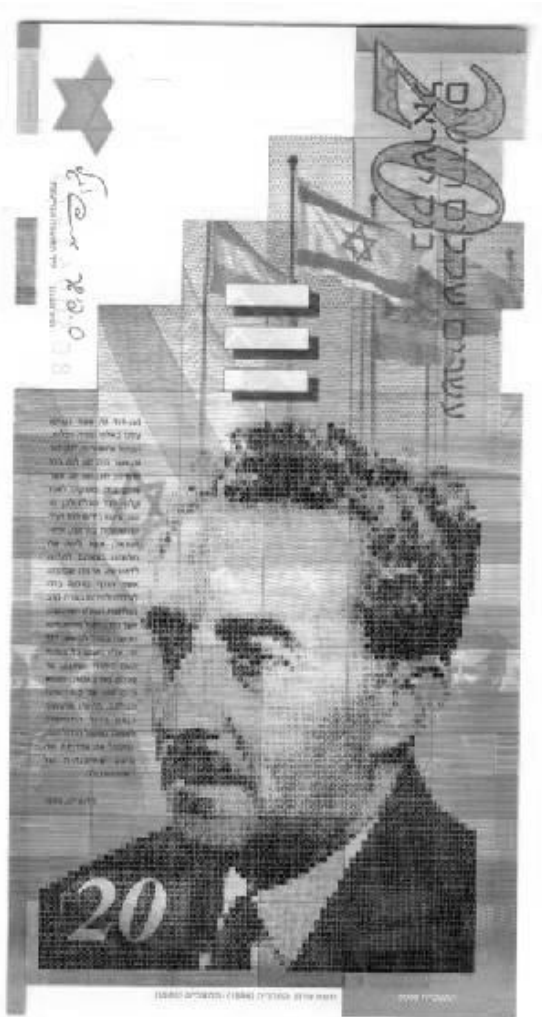
Možete li otkriti motive na pozadini novih Izraelskih banknota?

pripremio Shmuel Aviezer
prevela Višnja Kern

Teško. Ipak, motivi su tamo. Štampani su u mekim nijansama, pastelnih tonova, tako da ne oduzimaju dominantnost slike osobe prikazane na prednjoj strani svake novčanice. Na mnogim izraelskim banknotama u prošlosti, ta "sjena" slike, odn. motiva nastavljala je da naglašava svoju vezu sa likom kojem je banknota posvećena. Način na koji su danas dizajnirane banknote, prenosi moderno i sofisticirano umjetničko djelo koje daruje originalnost i eleganciju banknotama. Da olakšamo promatraču, dolje su opisane pozadinske slike i motivi na svakoj banknoti:

NIS 20

Portret: Moshe Sharett, prvi Ministar Vanjskih Poslova (1945-1956) i drugi Predsjednik Vlade Izraela (1954-1955).

Prikazana novčanica ne može da se koristi kao sredstvo plaćanja!

Pozadinska slika na prednjoj strani banknote sastoji se od dva dijela:

Jedan dio prikazuje ceremoniju na kojoj Mr. Sharett podiže izraelsku zastavu ispred zgrade UN 12. Maja 1949, kada je Izrael prihvaćen kao član u UN. Drugi dio slike prikazuje lepršajuće zastave. (foto Meir Eshel).

na stražnjoj strani banknote:

Donji dio banknote prikazuje dobrovoljce Židovke brigade za vrijeme Drugog svjetskog rata, koji marširaju i nose transparent sa natpisom: "pridružite nam se u borbi - Židovska brigada".

(Mr. Sharett je bio vrlo aktivan u regrutiranju za Židovsku brigadu).

Gornji dio novčanice prikazuje pogled na toranj u kibucu Maoz Haim, iz vremena doseljavanja, poznatom kao "Toranj i palisade" (1936-1939).

(Kao rukovodilac političkog odjela Židovske agencije u to vrijeme, Mr. Sharett se zalagao za diplomatska stajališta "Toranj i palisade", doseljeničkom poduzetnošću.)

NIS 50

Portret: Shmuel Yosef Agnon, jedan od najvećih novo hebrejskih pisaca i dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1966.

Pozadinski motiv na prednjoj strani banknote:

Radna soba i vlastita biblioteka gdje je Agnon napisao većinu svojih radova (foto Avi Hayon).

Pozadinska slika na stražnjoj strani banknote:

Donji dio: Agnonov radni stol pero i naočale za čitanje (foto Meir Eshel).

Gornji dio: zračna snimka dijela Jerusalema gdje je Agnon živio i stvarao. (foto DUBY Tal).

NIS 100

Portret: Izaak Ben-Zvi, drugi Predsjednik Vlade Izraela (1952-1963).

Pozadinski motiv na prednjoj strani banknote:

Prikazuje unutrašnjost barake, drvene konstrukcije u ulici Abarbanel, koja je služila kao predsjednička rezidencija (foto Jehuda Dorfzan).

Motiv na stražnjoj strani banknote:

Fotografija sinagoge u Galilejskom selu Pkiin pojavljuje se na donjem dijelu banknote. Historijska istraživanja Mr. Ben-Zvija o tom selu, koje predstavlja kontinuitet Židovskog naselja u zemlji Izraela, su vrhunac njegovih istraživanja o etničkim zajednicama u Izraelu.

Pozadina na gornjem dijelu banknote prikazuje pogled na naselje Pkiin. (foto Erich Comriner).

NIS 200

Portret: Zalman Shazar, prvi Izraelski Ministar Školstva (1949-1951) i treći predsjednik vlade (1963-1973).

Pozadinska slika na prednjoj strani banknote:
Učenici u razredu u osnovnoj školi, sa pogledom prema učitelju i školskoj ploči.
Motiv na stražnjoj strani banknote:
Donji dio banknote prikazuje sliku tipične uličice u Cfatu (foto Dov Dafnai).
Slika na gornjem kraju banknote prikazuje Sinagogu Abuhav u Cfatu. (foto Zeev Radovan).
(Grad Cfat, kao duhovni centar Kabalista, izabran je kao motiv zbog Mr. Shazarovog interesa u proučavanju Kabale).

DONACIJE

- 200 NIS za socijalni fond umesto cveća na grob noni Gini – **Regini Kamhi**, koja nas je napustila u 94-toj godini, njeni **Zupkovići i Pekovići**
- 450 NIS za HOJ – **Ilana Štajn**
- 50 NIS za HOJ – **Josef Žamboki**
- 250 NIS za HOJ – **Izo Kabiljo**
- 100 NIS za HOJ, - **Bahar Josef** u spomen na suprugu koja je preminula 21. januara 2011.
- 150 NIS za HOJ – **Vamošer Zlatko i Zlata Rut**
- 100 USA \$ za HOJ – **Alpar Đorđe i Lili**
- 480 NIS za HOJ – **Jelena Diklić**
- 140 USA \$ za MOST – **Jelena Šalom**
- 200 USA \$ za Socijalni fond, za uspomenu na roditelje i sestru **Blanku – Jelena Šalom**
- 350 NIS za Socijalni fond – **Jehezkel i Zvezdana Pinči**
- 100 NIS u pomen na majku **Vidu Ašerović**, koja je preminula pre 11 godina i sahranjena u Haifi – **Svetozar Jovašević**
- 50 NIS za HOJ – **Miler Majk- Marjan**

LIK FRANCA ROZMANA NA KOVANICI OD DVA EURA

Agencija Beta

LJUBLJANA - Predsednik slovenačkog Saveza boraca za vrednosti NOB-a Janez Stanovnik izjavio je danas da će s likom jugoslovenskog narodnog heroja Franca Rozmana - Staneta na kovanici od dva evra slava slovenačkog pokreta otpora običi Evropu i svet.

Banka Slovenije je ove sedmice izdala kovanicu od dva evra sa likom Franca Rozmana i petokrakom.

Na svečanosti povodom stogodišnjice od rođenja Rozmana u Spodnjim Pirinčama, Stanovnik je rekao da stavljanje Rozmanovog lika na kovanicu "prate blato i psovke" nekadašnjih privrženika Hitleru, čija je želja da izbrišu tragove izdaje naroda i pritom se služe lažima i klevetama.

POZIVNICA

Dragi prijatelji,

Ilana Šafir, umetnica svetskog glasa, prihvatila je našu molbu da pogledamo izložbu mozaika i keramike na otvorenom prostoru u njenoj kući, u Aškelonu – ulica Kapstad 2. Ilana Šafir je prošle godine proglašena za jednog od osam najznačajnijih mozaičara sveta. O Ilani Šafir i njenom radu možete da se obavestite na sajtu:

<http://www.shafirart.com>

Pozivamo vas da se okupimo ispred Ilanine kuće 29. aprila u 10 časova.

Ukoliko neko želi da poseti izložbu, a nema prevoz, molimo da se obrati Lili Papo na telefon 0503 556 842 ili Miri Derman, telefon 0503 556 841 da se vidi u čijim kolima ima mesta za još nekog putnika.

Nakon obilaska izložbe nastavićemo druženje u Park Leumi u Aškelonu, gde ćemo obići bogato arheološko nalazište.

UKRADEN NAGI BALZAK IZ IZRAELSKOG MUZEJA

Piše Milan Fogel

U prošlom broju Mosta pisali smo o krađi umetničkih dela. Nismo tada spomenuli podatak da se svaki dan u svetu ukrade umetničkih dela za 16,5 miliona dolara, a još manje smo želeli da pretpostavimo da tako nešto može da se desi i

kod nas. Na nedavno održanom kongresu Saveznog udruženja sudskih veštaka u Nemačkoj moglo se čuti da većina krađa, čak 43% pogađa privatne vlasnike, na drugom mestu su galerije sa 14%, a ostatak se odnosi na krađe u muzejima, crkvama, grobljima i slično. Najviše se krađe u Italiji, Francuskoj, Nemačkoj, Poljskoj i Rusiji. Mi se još ne nalazimo na listi država gde lopovi najčešće krađu, ali naši lopovi bar znaju da ocene vrednost umetničkog dela. Nedavno su lopovi odneli iz Muzeja Izrael u Jerusalimu bronzanu skulpturu "Nagog Balzaka sa prekrštenim rukama", čuvenog vajara Ogista Rodena. Istraga je još uvek u toku. Pretpostavlja se da je krađa dobro organizovana, jer je skulptura prilično teška i bez kamiona i dizalice nije mogla biti odneta.

Rodenova skulptura stigla je 1966. godine u Izrael kao poklon američkog Jevrejina Bili Rouza. Poklonjena skulptura je jedna iz serije koju je Roden radio po molbi francuskih pisaca koje je predvodio Emil Zola. Roden je u periodu od 1891. do 1899. godine izradio više skulptura Onore de Balzaka, koje se danas nalaze u galerijama i muzejima širom sveta, osim naše skulpture, za koju se nadamo da će uskoro biti nađena. Da kažemo i to da se

konačna verzija statue čuvenog romanopisca nalazi u Parizu na Bulevaru Raspail.

Ipak, moramo reći, ovo nije jedinstven slučaj krađe umetničkih dela kod nas, ali nismo uspeli da pronađemo preciznije podatke o broju ili vrednosti ukradenih dela. Zato postoji jedno objašnjenje. Kad god se govori o vrednosti ukradenih dela, uvek su u pitanju samo procene. Naime, vlasnici ukradenih umetničkih dela žele da prikažu mnogo veću vrednost, nego što bi ona bila postignuta na tržištu, a osiguravajuća društva, koja treba da isplate štetu, umanjuju vrednost koliko god je moguće. Najčešće rešenje ovog problema je oglas u kome se "poštenom pronalazaču", nudi nagrada za "nađeno" ukradeno delo. Obično se radi o cifri koja se kreće od 7 do 10% stvarne vrednosti. Osiguravajuća društva su na taj način, koliko-toliko, zadovoljna, jer ne moraju da plate mnogo veću cenu vlasniku umetničkog dela, a pošto je delo nađeno, onda se ne radi o krađi, koja bi bila registrovana kao takva.

Na kraju da kažemo da se najviše krađu dela Pikasa, 741 prijavljena krađa, zatim slede Miro, Šagal, Dali, Direr i Warhol. Možda će se posle krađe "Nagog Balzaka" i Roden naći na ovom spisku?

NETRADICIONALNA JELA NA SEDER PLATI ZA PESAH

novinari JTA pišu o nekim novim običajima, koji ruše jedinstvo, koje se vekovima jedva uspostavilo, za istovetan praznik, iz kojeg se može uočiti zajednička žudnja i ljubav jevrejskog naroda za slobodom

JTA – Jevrejska telegrafaska agencija

Tradicionalna seder plata sadrži jaje, krilo živine ili kolenica jagnjeta, maror – gorke trave ili koren, karpas - list celera ili peršuna, haroset – mešavina seckanih jabuka, oraha i vina. Neki su napravili mesta i za hazeret – još jedna goraka trava. Ali, od nedavno, na plati su se pojavila još neka voća i povrća.

Prvo se pojavila pomorandža, koja treba da simbolizuje jevrejsku žensku moć. Međutim, prva je na seder platu stavila mandarinu profesor Suzana Heršl u ranim 1980-im godinama u ime gej i lezbejskih uključivanja i tom prilikom je napisala: "...svako da uzme krišku da uputimo blagoslov preko voća, kao gest solidarnosti sa jevrejskim lezbejkama i gej muškarcima, i drugima koji su marginalizovani unutar jevrejske

zajednice... Pored toga, svaka pomorandža ima u svakoj kriški nekoliko semenki koje treba ispljunuti, što treba da bude gest odbacivanja homofobije. *Pomorandža je ostala u nekim sredinama na seder plati, ali sa proširenim značenjem – prim. ured.*

Pre nekoliko godina na seder plati su se pojavile masline, kao poziv na mir između Izraelaca i Palestinaca. 2008. godine je "Jevrejski glas za mir" promovisao stavljanje maslina na sto, kao deo "Drveta pomirenja". Aktivisti su u okviru projekta donirali 3,000 maslinovih sadnica palestinskim poljoprivrednicima. *Ne kažem da sam protiv mira i ovakvih akcija, samo i ovde su aktivisti pokazali neznanje, odnosno olako prihvatili maslinovu grančicu kao simbol mira. Da se podsetimo, golub i maslinova grančica su jevrejski simboli pomirenja sa Bogom. prim.ured.*

A šta kažete o artičokama? U objavljenom eseju rabin Geela Rajazel Rafael predlaže da se na prijateljskoj plati nađe ovo povrće jer ima meko srce, što treba da simbolizuje međuveršku toleranciju. Svoj predlog objašnjava time da su Jevreji od božjeg stvaranja bili izloženi raznim uticajima, a ipak ostali Jevreji.

Jim Keen je predložio da se umesto artičoka na plati nađe kivi, ali predlog za sad nije prošao u praksi.

Iz ovo malo primera koje smo vam preneli jasno se vidi da raznim predlozima pojedinci pokušavaju da uvuku jevrejsku veru u politiku, što nikako ne bi trebalo da bude cilj. Isto tako, preko seder plate pokušavaju da nam odrede neke nove etičke norme. S druge strane, možemo da konstatujemo, kao i više puta do sad, da je veoma teško da se Jevreji slože.

PORTRET

OTTO KOMORNIK

OD "HOVEŠA" DO GLAVNOG INŽENJERA NA BRODU

Pred početak Drugog svetskog rata Otto je sa ocem i bakom živeo u Prištini. Otac, oficir Jugoslovenske vojske, zarobljen je na frontu i odveden u Beograd. Baka je mladog Otta poslala u Beograd da nađe oca. Otto se dva puta sreo sa ocem, a onda je otac odveden u zarobljeništvo u Nemačku. Porođični prijatelji koji su živeli u Beogradu pomagali su Ottou da

se skloni od onih koji su nemilosrdno tražili Jevreje. Pomogla mu je i đaćka knjižica iz Prištine, u koju je učitelj smoinicijativno napisao da je rimo-katoličke vere; to je bio jedan od razloga, pored mladalačke hrabrosti, da se Otto manje plašio i nije nosio žutu traku oko rukava. Pred kraj rata prijatelji su obavestili Ottoa da se sprema njegovo hapšenje, potkazao ga je jedan od njegovih navodnih prijatelja. Ali, Otto je imao više prijatelja nego neprijatelja i uskoro se našao u četničkim jedinicama. Kada je počelo povlačenje četnika, razboleo se od tifusa. U bolnici, smeštenoj u pastirskim kolibama na Romaniji, našli su ga partizani i pošto je radio u štabu za vezu, nije ispalio ni jedan metak, dočekaio je kraj rata u partizanskim jedinicama.

Čim je čuo da su jugoslovenske vlasti dozvolile iseljavanje Jevreja u Izrael, prijavio se za prvu veliku *aliju* i brodom Kefalos stigao je u Arec 26. decembra 1948. godine. Baka je bila stara i bolesna, otac je ostao sa njom, a Otto je sam krenuo na dugi put. Kada se ukrcao na brod, brzo su se zaboravili dugi redovi u luci Bakar, kada su putnici morali da predaju lične karte i potpišu da se odriču sve imovine koja je ostala u Jugoslaviji. Na brodu se prvi put zaljubio u Miru Vekeš i s njom proveo prvih 17 godina u Izraelu, s njom se rastao kao sa najboljim prijateljem; onda se oženio sa Ester, rodio im se sin Šai, koji i danas živi sa ocem. Pošto je Ottova žena umrla, oženio se ponovo pre nekoliko godina, i kako kaže, živi u veoma skladnom braku sa Ljiljom.

OTTO KOMORNIK SA KAMEROM I SUVENIRIMA

Ovom serijom tekstova želimo da prikazemo kako su se ljudi sa prostora bivše Jugoslavije snašli u novoj sredini i zapravo ovde počinje naša priča o Otto Komorniku u Arecu. Dakle, kada je Otto sišao sa Kefalosa, naprašen dobro DDT-ijem, prebačen je malim tenderom, neverovatnom brzinom, u to vreme veoma uskim putem Haifa –

Tel Aviv, u Bet Lit, gde je dobio vojni broj. Posle regrutacije poslat je u vojnu školu, Mahane Ramle. Svakog jutra, posle smotre, određena su dva pitomca da budu dežurni, a ostali su dobili povratnu kartu za Tel Aviv i do uveče su morali da se vrate. Ottou je veoma brzo dosadilo da ne radi ništa i prijavio se za razgovor sa komandantom, tražio je premeštaj u mornaricu. Na pitanje komandanta kakvo iskustvo ima sa mornaricom, odgovorio je nikakvo, ali da mu sve vreme puta na Kefalosu nije bilo muka, to jest, da nije patio od morske bolesti. Komandant je pitao koje škole je završio u Jugoslaviji, a Otto je odgovorio da mu je bila želja da studira medicinu. To je dalo komandantu ideju; Otto je morao da potpiše da odustaje od oficirske škole i upućen je u vojnu bolnicu Tel HaŠomer. Savladavši znanja o higijeni i prvoj pomoći kao medicinski brat "Hoveš",

odslužio je vojni rok u mornarici. Za vreme odsluženja vojnog roka na brodu, koji se spremao da isplovi za Italiju na popravku, posadu je posetio Moše Šaret, ministar Inostranih poslova. Tada je Moše Šaret, kada je čuo da je Otto iz Jugoslavije, rekao da je on dogovorio sa Mošom Pijade da se dozvoli Jevrejima iz Jugoslavije iseljenje u Izrael.

Otto je sa sobom doneo jednu strast iz Jugoslavije, bio je zagriženi filatelista i ubrzo se učlanio u filatelistički klub u Haifi. Tu je upoznao ing Lewya, koji je od nekog kupio kompletnu zbirku maraka svih područja Jugoslavije. Lewyu je bila potrebna pomoć da se zbirka katalogizira i Otto je nekoliko meseci, za svaki Šabat, bio Lewyev gost. Možda će vam se učiniti da je ovo suvišna priča, ali nije tako. Poznanstvo sa ing Lewyem, nešto kasnije, igrom slučaja, odredilo je Ottovu karijeru u Arcu.

Dan kada je trebalo da bude demobilisan iz vojne službe zatekao je Ottoa na vojnom remorkeru Afura (ili Tag Afura), koji se nalazio na opravci u Turskoj. Pošto je remorker plovio bez vojnih oznaka, svi članovi posade su dobili matrikulu trgovačke mornarice. Za opravku Afure bio je zadužen mobilisani Amnon, ekspert i suvlasnik Kooperative, koja se bavila spasavanjem brodova i tovara od gubitaka ili havarije, kao i opravkom manjih brodova i brodskih motora. Otto se veoma zbližio sa Amnonom. "Da smo morali samo još nekoliko sati da plovimo, Afura bi sigurno potonula sa celom posadom", kaže Otto. Kad je brod izvučen na suvi dok satima je voda curila iz broda, bio je izbušen kao švajcarski sir. Ubrzo

je cela posada vraćena El – Al-ovim avionom u Arc.

Pošto je Otto sredinom 1951. bio demobilisan, imao je matrikulu (pomorski pasoš), ali nije mogao da dobije mesto na nekom brodu; počeo je da se bavi raznim poslovima. Ipak, ljubav prema moru je bila jača i tražio je načina da se ponovo ukrca na neki brod. Zanimanje hoveš je bilo retko u trgovačkoj mornarici i Otto je potražio zaposlenje kao Deck Boy, najniži čin na palubi. Dok je čekao eventualno zaposlenje nastavio je da radi u jednom lokalnu i samo slučaj je hteo da ga je video Amnon na radnom mestu konobara i odmah pozvao da se zaposli u Kooperativi.

U Kooperativi se Otto upoznao sa Herzom, ekspertom za brodske mašine, koji je uvek uzimao Ottoa za pomoćnika. Tako je Otto proširio prva saznanja o mašinskom odeljenju na brodu. U to vreme bio je veliki štrajk pomoraca i jednog dana je Amnon, znajući da Otto želi da se ukrca na neki brod, predložio da potraži posao u novoosnovanoj kooperativi Ophir (Ofir). Nemajući šta da izgubi, kod Amnona su mu uvek bila otvorena vrata, stigao je do sekretara Ophire. Sekretar je bio prezadovoljan jer se pojavio čovek sa matrikulom. Međutim, odmah je rekao da Otto mora prvo da dobije saglasnost tehničkog super intendanta ZIM-a. Kada je Otto stigao u zgradu ZIM-a i video ko je super intendant, nije bio malo iznenađen, za stolom je sedeo ing Lewy, pasionirani filatelista. Naravno, Otto je dobio sve preporuke. Jedino je Lewy tražio da Otto obeća da će najmanje 6 meseci biti na brodu. Zašto? Zato što su mornari sa matrikulom imali običaj da se ukrcaju na neki brod, nakupuju raznu robu u inostranstvu i kad se iskrcaju u Arcu više se ne pojave na brodu.

Nažalost, nemamo prostora u novinama da vam opišemo sve doživljaje junaka naše priče. Otto Komornik je na Univerzitetu u Haifi dobio dopunsko obrazovanje iz mašinstva. Plovio je kao Chief Ing (glavni inženjer mašinstva) na više brodova i nakon 40 godina otišao u zasluženu penziju. Obišao je ceo svet, ali samo jednom kao pravi turista. To je bilo kad je na sred plovidbe penzionisan i tad je obišao Ameriku kopnenim putem.

anegdota

Dva dana prije nego što su ugledali kopno, neki mornar reče Kolumbu:

- *Ovo je užas. Lutamo po moru i nemamo pojma gdje je šta!*

- *Mi dobro znamo gdje je šta, ali ne znamo gdje smo mi!*, odgovori Kolumbo. – Otto tačno zna gde je, ovo se ne odnosi na njega!

**POZIVAMO VAS, ZAJEDNO SA ČLANOVIMA
UDRUŽENJA „GENERACIJA KOJA
NASTAVLJA“, NA CEREMONIJU
POSVEĆENU OBELEŽAVANJU DANA
ŠOA I HEROJSTVA, koja će se
održati u ponedjeljak, 2. maja sa
početkom u 16 časova u Šorešu -
Jugoslovenska šuma, pored
Jerusalima**

**OČEKUJEMO PRISUSTVO AMBASADORA
IZ BIVŠIH JUGOSLOVENSkih REPUBLIKA I
ČLANOVE DIPLOMATSKOG KORA**

**CEREMONIJA ĆE BITI ODRŽANA POD
SLOGANOM „BORBA
JUGOSLOVENSkih JEVREJA
PROTIV NACISTA – PARTIZANI
JEVREJI“**

PROGRAM

- pristupni govor, Moše BenŠahar, predsednik HOJ
- pomen, rabin Naftali Atijas
- paljenje spomen baklji – partizani ili njihova deca
- Sara Pećanac, Jad Vašem „Jevreji iz bivše Jugoslavije u raznim sektorima Jad Vašema“
- Raul Teitelbaum, „Jevreji bivše Jugoslavije u ratu protiv nacista za vreme Šoa“.
- Ruven Kon, „Bio sam mladi partizan“.

muzika i pesme:

- Rotstein Ido
- Tea i Maja Mirković

voditelj programa: Daniel Fogel

Prevod govora i pesama biće dostupan na srpskom/hrvatskom u posebno štampanoj brošuri za ovu priliku.

Molimo vas da se toplije obučete!

Obezbeđen je autobuski prevoz i to:

- 11:45 Naharija
 - 12:15 Kriot
 - 12:45 Haifa – preko puta gradske kuće (irija), autobuska stanica EGED Bet Galim i pored restorana Maksim
 - 13:45 Hedera, raskrsnica Olga
 - 14:15 Natanija, kod policijske stanice
 - 14:30 Raskrsnica Raana – Kfar Saba
 - 15:45 Šoreš
- Odgovorno lice za putnike Ichak Keler – tel. 0526 066 199

- 14:30 Tel Aviv – železnička stanica Savidor, ulica Arlozorov, autobuski parking EGED-a
 - 14:45 Holon, starački dom Mišan
 - 15:45 Šoreš
- Odgovorno lice Joel Fišer 0546 212 962

- 11:30 Beer Ševa, Centralna EGED stanica
 - 12:20 Aškelon, preko puta Centralne autobuske stanice
 - 13:00 Aždod, Ispred Centralne autobuske stanice
 - 13:30 Raskrsnica Masmija
 - 14:00 Rehovot, ulica Hercl, kod Bank Diskont
 - 14:15 Nes Ciona
 - 14:35 Rišon Lecion
 - 15:45 Šoreš
- Odgovorno lice Cvika Perlstein 0507 432 732

- 14:30 Jerusalem, autobuska stanica u ulici Rahel Amo; pored starog fudbalskog stadiona; Centralna autobuska stanica i stanica na izlasku pored benzinske stanice
 - 15:20
- Odgovorno lice Lili Gomboš 0542 297 668

Za pokriće troškova putnici plaćaju 20 šekela. Dolazak potvrditi kod Šmuela Aviezera 03 571 30 22 . Za putnike koji se ne prijave ne garantujemo mesto u autobusu.
Rukovodstvo HOJ

IN MEMORIAM

Za veoma kratko vreme napustila su nas dva cenjena člana naše zajednice, poreklom iz bivše Jugoslavije, muž i žena, **dr Franja** (rođen 1913. u Novom Sadu) i **Ilika Ofner** (rođena 1915. u Kisaču).

Ilika je između dva rata studirala klavir kod poznatih muzičkih pedagoga u Novom Sadu, Beču i Zagrebu, gde je diplomirala 1938. godine. Za vreme Drugog svetskog rata je zajedno sa Franjom najviše vremena provela u Istanbulu gde su pomagali jevrejskim izbeglicama da dođu u erc Izrael. I sami su mogli ranije da se usele u Arc, ali zbog odgovornosti prema članovima organizacije kojoj su pripadali, kao i radi pomoći izbeglicama, zadržali su se u Istanbulu do kraja rata. Ilika se posle rata bavila pedagoškim radom, savetujući mnoge poznate pijaniste. Pripadala je tzv *muzičkoj eliti*, a njeni studenti su osvojili mnoga priznanja na međunarodnoj muzičkoj sceni.

Dr Franja je u Istanbulu radio u američkom Birou za informacije kao oficir za vezu za Balkan, a posle rata bio je dopisnik svetski poznatih novina. Preko svetske medijske mreže njegovi članci su

objavljeni u preko 300 listova širom sveta. Predavao je istoriju svetske žurnalistike na Univerzitetu u Tel Avivu, a kao predavač često je gostovao na univerzitetima u Jerusalimu, Bonu, Berlinu, Ženevi, kao i na univerzitetima u Sjedinjenim američkim državama. Za svoj uspešan rad dobio je više međunarodnih priznanja.

Borovic ing Ilan (1921 – 2011.) rođen je u Pečuju u Mađarskoj, a osnovnu školu i gimnaziju završio je u Vinkovcima. U Zagrebu je 1939. godine započeo studije hemije, da bi posle rata studirao i završio agronomiju. U Arec se sa porodicom uselio 1951. da bi otada sve vreme radio u struci. Od 1954. živeo je i radio u Beer Ševi, baveći se istraživanjem terena, te ekološkim istraživanjima u Institutu za istraživanje Negeva, u okviru Univerziteta Ben Gurion. Posebno se bavio uzgojem poljoprivrednih biljaka u pustinjским uslovima i korišćenjem podzemnih voda. Uspešno je radio na unapređenju staklenih bašti za uzgoj povrća. U bogatoj karijeri napisao je više stručnih članaka iz oblasti poljoprivrede i navodnjavanja. Njegovi metodi su se pročuli u zemlji i inostranstvu, tako da je redovno obučavao studente i istraživače za tu oblast.

Trećeg marta ove godine preminula je u Haifi **Zdenka Lipa**, rođena 1918. u Zagrebu pod imenom Slovak. Svoj život je rezimirala u memoarima, koje je pisala poslednjih godina života. Zdenka je između dva rata živela u Zagrebu, u okviru židovske zajednice, koja je aktivno učestvovala u živom kulturnom životu te epohe. Tamo je stekla široku naobrazbu koja je obuhvatala poznavanje književnosti, pozorišta, muzike, a ovladala je i stranim jezicima.

Kad je izbio rat 1941. godine, pobjegla je u Split koji je Italija pripojila. Otamo je prebačena sa drugim jugoslovenskim jevrejskim izbeglicama u slobodnu internaciju u Italiju, u gradić Azolo. I tamo se vodio intenzivan društveni život.

Kada su Nemci 1943. godine, provalili u sjeverni deo Italije, gde se nalazio i gradić Alozo, Italijani su pokazali svoj humani karakter. Ne samo da nisu izručili Nemcima jevrejske izbeglice, nego sui m omogućili da pobegnu, opskrbivši ih lažnim ispravama. Zdenka je sa nekoliko prijatelja dospjela u Rim, gdje se, uz pomoć jedne članice italijanske rezistence, sakrivala do oslobođenja. Tada, zahvaljujući poznavanju jezika, pomagala je u organizaciji grupe od 1,000 izbeglica, koje je

predsednik SAD pozvao u Ameriku kao njegove lične goste.

Međutim, Zdenka je odlučila da ne putuje, izabrala je priključiti se jugoslovenskim partizanima. U međuvremenu se udala za dr Josipa Lipu, koji je tada radio u oporavilištu jugoslovenskih partizanskih ranjenika u Bariju, i s njim se vratila u Jugoslaviju. Godine 1948. Zdenka je došla u Izrael sa svojom kćerkom Rut i morala je ponovo da gradi život, ovog puta kao samohrana majka. Radila je teško za opstanak, ali je ujedno nastavila da bude aktivna u raznim društvenim organizacijama, među ostalim i u HOJ.

TRAŽI SE...

Fedor i Vera Kovač, uselili su se u Izrael 1949. godine sa troje dece: Mario, Nikola i Ljiljana. Živeli su u Haifi, ulica Michal 46. Majka Vere Kovač je Slibar Dora (1885-1963) Ukoliko imate informaciju o traženima, molimo vas da javite na telefon Hitahduta ili na e mail kdadon@gmail.com

ŠETNJA DAVIDOVIM GRADOM

Dragi prijatelji,

U petak, 20. maja 2011. običićemo Davidov grad u Jerusalimu. Sastanak je u 9 časova kod Centra za posetioce, pored kapije - שער האשפות – Šetnja će trajati oko 3 sata uz objašnjenja koja ćemo dobiti od Ariela BenGigija na hebrejskom jeziku. Posle šetnje postoji mogućnost da se svi zajedno osvežimo u restoranu. Za ulazak u Davidov grad plaća se ulaznica. Dodatna objašnjenja o obilasku Davidovog grada možete dobiti na sajtu: <http://www.cityofdavid.org.il/hp.asp>

Molimo zainteresovane da se prijave na telefone: 0503 556 841 – Lili Papo i 0503 556 842 Miri Derman

IZLOŽBA U NATANIJI

Umetnici Liana Gross, Dita Liron, Rozi Šaham i Eduard Grossman, okupljeni u ateljeu „Studio 6“, izlažu svoja ulja u galeriji Cuk u Nataniji. Na izložbi, koja je otvorena do 5. maja, mogu da se vide i radovi mixmedia Liane Gross.

U sledećem broju Mosta objavićemo reportažu o Liani Gross i izložbi.

ULICA TOMIJA LAPIDA

U Novom Sadu, u Veterniku, otkrivena je tabla sa novim nazivom ulice, posvećena nekadašnjem građaninu Novog Sada Tomiju Josefu Lapidu. Simbolično otkrivanje table obavili su supruga Šulamit Lapid i ambasador Izraela u Srbiji.

REAGOVANJE

„NISAM SE ADAPTIRAO, A I NE ŽELIM“

Naomi Niv nam je poslala reagovanje na intervju (deo) objavljen u prošlom broju Mosta, a koji je Mario Hajnel dao novinarki „Slobodne Bosne“

Prema rečima gospodina Hajnela stigao je u Izrael juna 1993, zbog građanskog rata koji se dogodio u bivšoj Jugoslaviji (Bosna, Srbija, Hrvatska) i kako su stigli, smešteni su u kibuc pored Abu Goša – nije naveo u koji kibuc. On kaže da je čuo pucnjavu iz pravca Abu Goša. Koliko mi je poznato, najmanje poslednjih sto godina nije bilo pucnjave u okolini Abu Goša, a pretpostavljam da je po dolasku iz okrutnog ratnog područja eho pucanja još uvek odzvanjao u njegovim ušima. Po njegovim pomalo konfuznim rečima i oštre kritike države Izrael i njenog predsednika Šimona Peresa, razumem da gospodin Hajnel nije posebno zahvalan za sklonište koje su on i njegova porodica dobili i, zaista(?), on se vraća u svoju zemlju i domovinu, a mi u Izraelu ćemo morati nekako da se suočimo sa tim teškim gubitkom.

Ipak, postavlja se pitanje da li su on, njegova porodica i slični njima vratili Sal Klita koju su dobili prilikom dolaska u Izrael? Ne znam da li je to po zakonu, ali bilo bi pošteno da jesu. Uz to, nadam se da više ne koriste socijalne povlastice koje su dobili. U svakom slučaju, mi ćemo se pobrinuti da odgovarajuće institucije saznaju da ovi ljudi odlaze iz države i da u toj svečanoj prilici kleveću zemlju, koja im je pružila sklonište kada su bili u nevolji. Hvala.

Iznenada u dubini šume

Pripremila: Višnja Kern
Ukusno uređena, dobro opremljena knjiga pod naslovom “Iznenada u dubini šume”, autora Amos Oza, u izdanju Frakture iz Zagreba, pojavila se na hrvatskom jeziku. Lijepa kratka priča/bajka, ispričana stručnim jezikom velikog, poznatog umjetnika riječi,

Amosa Oza pojavila se na tržištu, u prijevodu Laile Šprajc.

Izmišljeno tužno selo na kraju svijeta, jedno i sivo iz kojeg su davno nestale sve životinje, cijelo životinjsko carstvo, čudan svijet koji o tome šuti i ne objašnjava djeci tu pojavu. Djeca odrastaju u neznanju, potajnim, sporadičnim pričama, umotanim u tajne. Sve to provocira znatiželju dvoje djece, prijatelja, djevojčice Maje i dječaka Mati, koji se upuštaju u zabranjenu avanturu. Ulaze u tajnovitu, mračnu šumu, kojom prema predaji vlada vilenjak Nehi. Tajna im je objašnjena, priča završava sretno, djeca se vraćaju u selo, ali puno dilema ostaje otvoreno, nedorečeno.

Iako bajka, provlači se i nameće priča o prijateljstvu, hrabrosti, želja da se krene protiv uobičajenih normi i zakona, potraga za istinom i drugačijim, boljim svijetom. Mala knjiga koja postavlja velika pitanja, provocira nas da se osvrnemo oko sebe i prema sebi samima, i svojim postupcima.

Laila Šprajc, iako mladi prevodilac, uspjela je u potpunosti prenjeti atmosferu i divne opise koje samo veliki majstor pera može napisati, a stručni prevodilac i dobar poznavalac oba jezika u potpunosti može prenjeti.

Prevod je potpun, jezik bogat i tečan, i slijedi misao Amos Oza, što ponekad nije jednostavno. Knjiga se čita u jednom dahu, i predstavlja čitljivo, toplo preporučeno štivo.

Rusi napravili vakcinu za zaštitu od radijacije

Glas Rusije

Jedinstvenu vakcinu, koja neutrališe uticaj radijacije na živi organizam, smislili su ruski naučnici iz Vladikavkaskog naučnog centra RAN, a koristiće se najverovatnije za spasioce koji su pomagali u nesreći u Fukušimi u Japanu. Ruski izum mogao bi pomoći spasiocima u nesreći u Fukušimi u Japanu

Za vakcinu, koja je u završnoj fazi ispitivanja, zainteresovani su i japanski stručnjaci jer ovaj preparat deluje u slučaju da koncentracija radijacije u vazduhu bude čak hiljadu puta veća od dozvoljene norme, preneo je Glas Rusije. Po rečima načelnika odeljenja za biotehnologiju Vladikavkaskog centra profesora Vjačeslava Malijeva, vakcina je rađena u saradnji sa nacionalnom aerokosmičkom agencijom SAD i ispitivanje je u završnom stadijumu

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 4

ŠOŠANA BLIHER

ČEŽNJA ZA DOMOVINOM JEVREJA

Iz neobjavljene knjige Šošane Bliher, nekad Delisije – Dese Baruh, objavljujemo deo koji se odnosi na posleratni period kada je Desa kroz Jugoslaviju vodila Jevreje za Italiju, koji na drugi način nisu mogli da stignu u Palestinu

priredila Miriam Aviezer Steiner

Do rata 1941 g. sve je za mene bilo lepo. Moja braća i sestre, svi smo rođeni u Beogradu, deca Avrama i Rike Baruh rođ. Semo. Ja sam rođena 1924, poslednja, sedma po redu, Delicija, ali su me od malena zvali Desa. Stanovali smo u Beogradu na Dorćolu u Jevrejskoj ulici. Posle je moj otac kupio kuću u Dubrovačkoj ulici br. 6. Tu smo se uselili kad sam ja imala dve godine. U velikom dvorištu te kuće moj otac je sagradio fabriku vate.

Osvanuo je 27. mart 1941 god. Bilo je rano jutro. Tek što sam ustala, čuo se žagor sveta na ulici, ali to nisu bili glasovi kavge i tuče, već neko oduševljenje. Pogledala sam kroz prozor i videla da ljudi izlaze iz svojih kuća i idu u pravcu centra prema spomeniku Kneza Mihaila. Niti ja, niti moji kod kuće nismo znali šta se dešava. Tada je dotrčao moj ujak, najmlađi brat moje mame i veselo povikao da nemamo više pakt sa Nemačkom. General Simović je napravio puč. Neki su nosili sa sobom i zastave. Ja sam se brzo obukla i pošla prema spomeniku sa ostalima. Zašto baš prema spomeniku? Tamo je u Čika Ljubinoj ulici bio nemački biro. Tamo sam imala šta da vidim. Narod je ušao u biro i iznosio je knjige i sve papire na ulicu. Zapalili su i porazbijali sve što im je došlo do ruku. Razbili su i Hitlerovu bistu i gazili po nemačkoj zastavi. To su sve radili uz poklike. "Bolje rat nego pakt, bolje grob nego rob".

Uprkos svemu moja mama je sedela kraj prozora. Nije bila ni malo radosna. Samo je klimala glavom i rekla: "Deco moja, ovo ne vodi dobrom". Nažalost, moja mama je bila u pravu.

Nedelja 6. april, osvanuo je lep sunčan dan i narod je bio još u krevetu kada se čulo da lete

avioni. Štuke su sejale bombe, zgrade su padale kao da su od kartona, a mrtvi ljudi su ostajali ležeci u krevetima pod ruševinama ili na ulicama u svojim pidžamama.

Morali smo da što pre bežimo. Mama je uzela nedopečeni hleb iz pećnice i umotala ga u jednu belu salvetu. Ja sam to uzela na rame da nosim, kao što sam uvek činila za Pesah (Jecijat Micraim-izlaz iz Egipta). Sve sam to gledala kao da se dešavalo na nekom filmu. Bila sam još dete.

Po završetku Drugog svetskog rata, preživeli članovi porodice Baruh su se vratili u Beograd. Delisija – Desa Baruh povezala se ponovo sa jevrejskom opštinom u Beogradu i počela da radi sa jevrejskom decom.

Kad sam odlazila sa decom u šetnju volela sam da oblačim jednu sivu bluzu sa crvenom vrpcom koja je zapravo bila uniforma u "HaŠomer HaCairu". Jedno posle podne, pre nego što sam trebala da odem na sastanak sa decom, pošla sam u dom da se vidim sa Dr. Davidom Alkalajem. Polako sam se penjala na četvrti sprat. U tom momentu, kao neka furija, jurio je niz stepenište jedan mladić lepo obučen. Imao je čizme na nogama. Kada je prolazio pored mene jako me je gurnuo ramenom i rekao: "Pardon". Pošla sam dalje, ali on me je zadržao i rekao da stanem.

"Ne moj da se ljutiš što pitam, ali da li je ova bluza neka uniforma?"

Odgovorila sam da je postojala cionistička omladina koja se zvala "HaŠomer HaCair" i gde sam ja imala sreću da budem član i da se na žalost drugi članovi nisu vratili.

"Stani, ti si još uvek cionista?", pitao je on. Rekao je da bi želeo da razgovara sa mnom, ali ne ovde nego da pođem s njim na jedno mesto. Ja sam već postala znatiželjna. Putem nismo ništa govorili a kada smo stigli do staze pošli smo prema jednom brdašcu. Tu su sedela tri muškarca. "Ti si Šošana Baruh i o tebi nam je pričao dr. David Alkalaj. Rekao nam je da je tvoj cilj Erec koji je takođe i naš. Došli smo ovde da otvorimo najkraći

put do Italije. Tamo je palestinska jevrejska brigada". Rekli su da je sa njima već sve ugovoreno i da ih oni čekaju. "Tebe smo tražili da nam budeš vodič kroz Jugoslaviju do Splita. Mi moramo da radimo brzo i u roku tri dana treba da se krene na put". Pitali su me da li sam spremna. Odgovorila sam da jesam.

Pošto smo samo iz Zemuna imali voz za Bosnu, teretnim kolima prešli smo most prema Zemunu. Imali smo sreću da smo našli voz. Vozili smo se prema Šapcu i stigli do Klenka. Morali smo da siđemo pošto se nije moglo dalje. Našla sam kamion koji je vozio prema Sarajevu, a odatle nas je put vodio u Mostar. Kada smo stigli u Mostar odmah smo imali vezu za

Metković prema obali našeg lepog plavog Jadrana. Tačno u 5 sati stigao je jedan mali čamac u koji smo se ugurali nas osmoro i čamdžija. Bilo ja opasno, ali ja nisam gledala na to, već sam bila srećna da sam u čamcu i da plovim prema Splitu. Momci koje sam dovela do Splita ostali su tamo, a ja sam morala odmah da se vratim u Beograd; čekao me je novi zadatak.

U Beograd je stigla jedna grupa iz Rumunije koja je čekala da sa njima idem u Zagreb. Tamo je trebalo da se javim dr.Glikstalu, predsedniku Jevrejske opštine u Palmotićevoj ulici. On je trebao da mi nabavi prolaznu vizu za Trst.

Dr.Glikstal je bio fin i pošten čovek. Doneo mi je sve potrebne dokumente za mene i za još petnaestero koje sam predvodila. Pošli smo dalje na put vozom i stigli u podne u Ljubljanu. Tamo smo morali da čekamo do jutra na voz za Trst. Ja sam se tamo predstavila kao da sam Italijanka. Prišli su nam vojnici, partizani, na železničkoj stanici, a ja sam na italijanskom pitala šta žele. Oni su na srpskom rekli da hoće da nam pomognu ako nam nešto treba. Hteli su da nam daju hleba ili nešto da pojedemo. Ja sam se i dalje pravila kao da ne razumem, ali sam u tom momentu bila gord na moj srpski narod. Kada smo stigli u Trst bila je subota. Već su nas očekivali na stanici i preuzeli grupu koju sam dovela. Sve je bilo dobro organizovano.

Trebalo je da se brzo vratim u Beograd, jer me je tamo čekao Gabriel sa novom grupom. Moja misija još nije bila završena. Kad sam se vratila donela sam mojim roditeljima radosnu vest da je ujna Emilija spašena zajedno sa decom. Gabriel mi je dao novi zadatak da za Trst provedem grupu mladih jevrejskih studenata mojih godina. Kada smo stigli u Zagreb imala sam adresu da se javim kod ekonomista Hinka

Halperna u Haulikovoj ulici. On nam je dao hranu za dalji put. Gosp. Hinko Halpern je bio u paklu Aušvica. Izgubio je ženu, malog sina i ostalu familiju. On je znao šta znači biti bez hrane i tako nas je dobro obezbedio hranom da imamo za celi put.

Dobila sam od gosp. Glikstakla potrebne dokumente. Stiskom ruke i blagim pogledom poželeo mi je srećan put. Ja sam mu se na svemu mnogo zahvalila. U Trstu je bilo sve dobro organizovano. Na Železničkoj stanici su nas dočekali sa jednim vojničkim kamionom.

Kad sam se vratila u Beograd, pošla sam da vidim Gabriela. Tražila sam od njega da mi omogući da povedem sedam beogradskih Jevreja koji su bili u zarobljeništvu i koji žele kao i ja da idu u Erec. Molila sam ga da to uradi brzo pošto mi pretila opasnost ako i dalje ostanem u Beogradu. Gabriel mi je obećao da će za tri dana to biti u redu. Vratila sam se od Gabriela zadovoljna i odmah otišla da obavestim ovu sedmoricu da budu spremni da krenemo na put.

Stigli smo u Trst bez smetnji. Mojih sedmoro saputnika su našli smeštaj u Jevrejskoj opštini u Via Del Monte, a ja sam spavala kod moje ujne

Emilije i mojih rođaka. Onda su nas poslali blizu Mestre u jedno malo mesto koje se zvalo Kirnjago. Tamo je ta jevrejska brigada osnovala kibuc za one koji stignu u Italiju i žele da idu dalje u Izrael. Tu su već bili mnogi omladinci iz istočne Evrope koji su na sreću ostali živi.

U ovoj našoj haškari su bila dvojica koji su bili nadležni za organizaciju. Oboje su bili vojnici. Jedan se zvao Karmi, a drugi Haim. Oni su izdavali raspored rada, kuhinja, vešeraj, spremanje i sve ostalo šta je bilo potrebno. Bio je petak i trebalo je da se spremi za "Kabalat Šabat". Trebalo je da dođu kod nas u posetu vojnici iz jevrejske brigade.

Eli mi je prišao jer je hteo da ide sa mnom u bioskop. Rekla sam da ću ići sa njim. Izašli smo iz kampa. Nedaleko je bila tramvajska stanica i tu odmah jedno veliko drvo. Dok smo čekali na tramvaj, ja sam se naslonila na to drvo, jer mi je bilo jako loše. Rekla sam Eliju da moram da se vratim, jer mi nije dobro, a on neka ide u kino, jer ima samo jedan dan u sedmici slobodno. On je rekao da to ne dolazi u obzir i da on hoće da ide sa mnom. Dali su mi odmah da legnem, a Eli je bio sve vreme uz mene. Na stomak mi je stavljao mokre maramice, jer sam gorela od temperature. Posle nekog vremena bilo mi je bolje.

Došao je kamion da nas vrati u Kirnjago. Bilo mi je jako hladno i Eli mi je dao svoj džemper. Pri rastanku sam mu vratila džemper. On se jako iznenadio tim postupkom. Otišao je u svoju jedinicu, ali smo od tada bili stalno u vezi. Tako

smo se dobro upoznali i zavoleli. Bili smo u Napulju odakle se cela njegova jedinica vraćala u Palestinu.

Venčali smo se 11. maja 1946 god. On se odmah morao vratiti u Izrael, a ja sam došla za njim kad sam dobila dozvolu za ulazak u zemlju. Živeli smo srećno u Haifi, a ja sam bila duplo srećna, jer se ispunio i moj životni cilj.

ILANA ŠAFIR

SA STOLICOM IZ KULE ...DO IZRAELA

zapisao Milan Fogel

Posle kapitulacije Kraljevine Jugoslavije moja porodica je bila među malobrojnim koja je na vreme shvatila tragediju koja se približava jevrejskom narodu. Potražili smo utočište u Kuli, malom mestu, koje mi se, kao mladoj, činilo veoma daleko od Sarajeva. Kada smo 1942. prešli u Kulu, sa veoma malo prtljaga, našli smo se u italijanskoj okupacionoj zoni. Naša gradska garderoba upadljivo se razlikovala od narodnih nošnji meštana. Tada nismo znali da je mladi don Petar za vreme mise u crkvi poručio meštanima da nas čuvaju, da niko ne sme da pomene ni ime Jevrejin.

Živeli smo u dupleks kući. U jednom delu je živeo *Kolonel*, italijanski komandant mesta, a u drugom delu zbila se u nevelikom prostoru moja porodica Štark –

mama, tata, sestra i ja. Sa nam je bilo i dvoje dece od ujaka. Ujak je pred rat živeo u Parizu, gde su se deca rodila, a ujna je iznenada umrla. Neko vreme su deca živela sa ujakom, a onda je on zamolio mamu i sestre da neko vreme preuzmu brigu o deci. Kada su deca, žene i drugi Jevreji Sarajeva transportovani u ustaški logor koji se nalazio u Djakovu, među njima su se nalazile dve mamine sestre i ujakova deca. U roku od samo pet dana, u logoru koji nije imao ni osnovne uslove za neki, nazovimo, normalan život, dve mamine sestre su umrle. Pošto su deca imala francusko državljanstvo, francuski konzul je intervenisao kod ustaških vlasti i deca su oslobođena; otada su živela sa nama. Od *Kolonela* su nas razdvajala samo jedna vrata, koja su uvek bila zaključana. Kada bi nas *Kolonel* sreo na ulici, okretao je glavu na drugu stranu, kao da nas uopšte ne primećuje. Imao je i on svoje nadređene, te je na ovaj način smatrao da može da se opravda, ako mu neko zameri što nije prijavio Jevreje: Nije ih video!

Nismo imali para, iako je tata neko vreme radio na železnici, ali je majka, vaspitana u starom duhu, znala da šije. Zahvaljujući njenom umeću preživeli smo u Kuli do septembra 1943. godine, kada je kapitulirala Italija. Meštani su nam donosili hranu, navikli su se na naše prisustvo, mogla bih reći, pazili su na nas kao da smo njihovi. U tom periodu naslikala sam puno pejzaža, opčinjena prirodom koja nas je okruživala. Naslikala sam i više portreta meštana. Kada sam nedavno posetila Kulu srela sam se sa Ozanom, koja mi je u ono vreme, sa njenim plavim očima, često bila model. Jedini ukras u našoj kući su bile moje slike na zidovima i nekoliko vezenih radova, kojima je mama pokrivala sanduke u kojima se nalazila naša roba.

Jednog dana, kada je kapitulirala Italija, iznenada su se otvorila vrata, koja su nas delila od *Kolonela*. *Kolonel* je bio zapanjen: „Zar vi svi živite u tom malom prostoru?“. U sobi nije bila nijedna stolica da ga ponudimo da sedne. Pozvao nas je u njegovu kuću i rekao da uzmemo sve što želimo od nameštaja. Uzeli smo samo jednu jedinu stolicu, koja je otada sve vreme putovala sa nama, a ja i danas sedim na njoj kada se nalazim za radnim stolom. Po izrazu lica, videli smo da je *Kolonel* na velikim mukama. Na kraju je rekao: „Izgubili smo rat i mi se povlačimo. Želeo sam da vas povedem sa nama, ali u kamionima nema mesta. Imam previše vojnika i jedan deo će morati u Pločama da sačeka drugi brod za transport u Italiju“. Za trenutak sam bila, istovremeno, obradovana i razočarana. Shvatila sam da je *Kolonel* sve vreme dobro znao ko smo mi i da nas je i on, sa ostalim meštanima, spasao od tragične sudbine. S druge strane, razočarala sam se, jer mi se učinilo da je to bila prilika da u zemlji svetske umetnosti studiram slikarstvo. Patila sam zbog toga, ali vremena za patnju nije bilo. *Kolonel* nas je upozorio da će na njihovo mesto doći Nemci, a onda će se situacija za Jevreje potpuno izmeniti.

Da li je sudbina zacrtana za svakog od nas, da li nas je Bog pogledao i još jednom spasao naše

živote? Saznali smo da je lađu, na kojoj se nalazio *Kolonel* sa svojim vojnicima, zadesila bura na moru. Brod je potopljen i niko od putnika nije preživeo.

U deo kuće, u kome je do tada živeo *Kolonel*, uselio se nemački oficir, novi komandant mesta. Mi smo u kući govorili nemački, majka nikad nije naučila srpski. Odmah nam je bilo jasno da i on zna da smo mi Jevreji. Ne mogu da objasnim, ali moram da kažem da nas ni on nije maltretirao, kao što nas nije ni deportovao u neki logor.

Kada su 1944. godine partizani ušli u Kulu odmah sam se prijavila komandi i ponudila da pomognem. Raspoređena sam u jedinicu, verovatno neko propagandno odeljenje, gde je radilo više pismenih ljudi. Pisali smo obaveštenja građanima, crtali plakate, pisali parole i sve što je bilo potrebno.

Prošao je rat i moja želja da nastavim školovanje je ispunjena. Nastavila sam školovanje u arhitektonskoj školi, a potom diplomirala na Fakultetu umetnosti u Zagrebu. Za vreme studija roditelji su mi pisali iz Sarajeva. Posetio ih je don Petar. U prvim posleratnim godinama, kada su komunisti došli na vlast, nije bilo upitno ići u crkvu. Deo klera se veoma loše pokazao za vreme rata, pa je i to bio jedan od razloga zašto su vernici izbegavali crkvu. Don Petar je bio čovek svetlog obraza i crkvene vlasti su tražile od njega da pozove narod nazad u crkvu. Iako nerado, na kraju je don Petar prihvatio nezahvalnu ulogu. U pratnji jednog sveštenog lica krenuo je u obližnje selo. Nije stigao daleko. Na ulazu u selo dočekale su ga kamenice. To je bio pravi linč i don Petar je potražio pomoć u bolnici u Sarajevu. Tada se javio mojim roditeljima, ali za njega je već bilo kasno, umro je od zadobijenih povreda, o čemu i danas pričaju meštani Kule.

Prva aliya je 1948. krenula za Izrael. Čim sam 1949. diplomirala u Zagrebu, moji roditelji su odlučili da se vratimo u zemlju naših predaka. Sestra i ja smo odmah dobile posao. Ja sam radila u Sohnutu u Jafi, gde sam se upoznala sa Jehošuom Šafir - Senjom, mojim budućim mužem. Ubrzo smo se preselili u Aškelon, gde živim i danas.

Rut Mirković

BILA JEDNOM JEDNA OLA HADASHA

Pre dvadesetak godina došla je jedna potencijalna, originalana Ola Hadaša (nova useljenica) u Izrael sa jednim koferom, 250 dolara i željom da se uda za „pravog“ Jevrejina, jer joj je mama rekla da su Jevreji najbolji muževi na svetu. Naravno, mama je to znala iz ličnog iskustva, jer je bila udata za „pravog“ Srbina i on, baš uopšte, nije bio najbolji. Tako sam stigla u Izrael u goste kod jednog mladog gospodina ženika, koji mi reče da se ovde brzo živi i brzo umire i da treba da požurimo sa tim formalnostima oko udaje i ženidbe.

Poznavala sam ga odavno i da mi nije zagustilo sa tim zelenim satom – tik, tak; tik, tak – biološke zakonitosti, ne bih se pomamila i došla pravo u goste baš njemu. Stvarno.

Elem, bilo je to negde početkom maja meseca. Vozila sam se autobusom u Neve Jakov u Jerusalimu, gde je on živeo, a bilo je to u vreme prve intifade. Autobus us pratila dva vojna džipa sa vojnicima i puškama na gotovs. Od straha sam plakala celim putem.

Došla je noć i dobila sam zasebnu sobu da se odmorim. Negde oko ponoći probudio me je jak miris dima. Skočila sam iz kreveta, otvorila prozor i imala šta da vidim: Ceo Izrael gori, vatre dim, glasovi, rat... Izjurim iz sobe, zgrabim pasoš i vičem iz sveg glasa da je počeo rat i da treba da bežimo. Ukućani, mislim ženik i njegova mačka, skoče izbezumljeni od moje panične vike, sjure se na prozor da vide, valjda, sa koje strane gori, kuda da se briše... U toj strašnoj situaciji se onda desilo nešto sasvim neočekivano. Oboje su se nasmejali na sav glas (i mačka, časna reč) i rekoše: Lag B'Omer i bez reči odoše da spavaju. Neću da opisujem sledećih pola sata moje prve noći u Izraelu, jer želim da ih zaboravim zauvek.

Ženik mi je još nekako oprostio neznanje i uzburu, ali mačka nikad. Frktala je ljubomorno na mene, a i opasno, svaki put kad sam se približila ženiku. Kad mi je već dosadilo rekoh da ću mačku baciti kroz prozor, pa ili ja ili mačka. Tu je on uzeo mačku u ruke, a meni pokazao vrata.

Izađoh iz stana i odoh u Misrad HaPnim (Ministarstvo unutrašnjih poslova) da popunim formulare za *aliju*, baš mački za inat. Tako sam zvanično postala Ola Hadaša.

Milan Fogel

priča za Pesah

DOGODINE u JERUSALIMU

- Ja sam došao kod vas da se odmorim na Šabat, a ne da vodim politiku, - reče Jakob, nezadovoljan što domaćica nije dozvolila da se posluži vino pre nego što se dogovore o povratku u Svetu zemlju.

- Nije ovo politika, Jakobe, - odgovori mu domaćica.

- To je pitanje našeg opstanka!

- Ko nas je sad opet ugrozio? – pitao se Jakob naglas.

- Trenutno nije niko, ali treba misliti na budućnost.

Znaš li ti koliko je daleko Amerika od naše prapostojbine?

- Misliš, ako sad ne krenemo, ko zna da li ćemo stići, - nikako se Jakobu nije sviđala tema za razgovor.

- Nije mi samo jasno, - opet će domaćica, - zašto onda svake godine molitvu za Pesah završavaš rečima: Iduće godine u Jerusalimu.

- Da si ti živa i zdrava, ja sam bio tamo već dva puta!

- A zašto si se onda vratio kad si već stigao na cilj?

- Mesiju mogu da čekam i ovde, - pokušao je Jakob da izbije domaćici poslednji adut iz ruke.

- A šta ako ne dođe... - domaćica je brzo stavila ruku na usta.

- Ja neću da se svaki čas selim, - umešala se Sara u razgovor, dok se njen muž Moše češkao iza uha. – Deca dobro napreduju u školi, a kada bi otišli tamo, morali bi prvo svi da naučimo hebrejski.

- Čuo sam da se tamo puno govori engleski, a koliko znam ti bez problema čitaš Toru u originalu, - reče Moše.

- Znam ja da čitam, ali nemam pojma šta sam pročitala. Ne misliš, valjda, da tamo tako govore u svakodnevnom životu? – sumnjičavo je Sara vrtela glavom. – Uostalom, ti si uspešan biznismen i šta ti ima da tražiš u Jerusalimu.

- Kako si rešio problem sa poreskom upravom? - David je iskoristio priliku da priupita Mošu. – Nećeš, valjda, zaglaviti u zatvor?

- Ja mislim da mi svi zajedno treba da krenemo u Jerusalim, - ponovo je predložila domaćica kada je videla Sarin izraz lica.

- Hoćeš li ti nešto poslužiti da pojedemo, pa da otvorimo to vino? – bio je Jakob nestrpljiv.

- Sad si me podsetio, - reče domaćica, – to je prednost života u Izraelu. Hrana je košer i ne moraš da otvaraš četvoro očiju kada nešto kupuješ u samouslugama.

- A što kupuješ u samouslugama, kada Isak iza ćoška drži košer radnju, - nije video domaćicin muž u čemu je problem.

- Lako je tebi da tako kažeš kada ti ne snabdevaš kuću. Znaš li ti kakve su cene kod Isaka? Kao da na kamilama prenosi robu do svoje radnje...

- Preteruješ! – prekide je muž.

- ... i onda stavi cene kao da prodaje turističke atrakcije, - nije se dala domaćica.

- Zbog košer hrane neću da idem u Izrael, - zainatio se Jakob. – Ti ne znaš koliko tamo ima

hrane koja nije košer. Ima svinjetine više nego ovde!

- Ni Arapi ne jedu svinjetinu, - domaćica se nije slagala sa Jakobovom tvrdnjom.

- A šta misliš šta su jeli ruski Jevreji pre nego što su dobili dozvolu da se iseše iz majke Rusije? Misliš da su preko noći promenili jelovnik?

- Ti si Abrahame najstariji, šta ti kažeš o mom predlogu?

- Do penzije mi je ostalo još pet godina. Ja ne bih išao nikud gde ću biti socijalni slučaj. A da ti pravo kažem, čuo sam da u Izraelu ne priznaju reformiste, ne bih voleo da živim u ilegali.

- Izrael je demokratska zemlja. Dogovorićemo se kako da živimo zajedno, - domaćica je bila uporna.

- Oni nas odande stalno dele, šta misliš kako je tek tamo, - Abraham više nije bio raspoložen za diskusiju.

- A šta ti Moše misliš o tome? – spustila je domaćica ton, osetivši da polako gubi bitku.

- Ja sam odmah za, ali razmišljam: Šta ako svi odemo u Izrael, ko će onda da nam šalje pare iz Amerike?

- To mi nije palo na pamet, - reče domaćica, pružajući Jakobu vadičep da otvori vino.

- Dogodine u Jerusalimu! – svi su visoko podigli čaše da nazdrave predstojećoj seobi.